

ΛΥΚΟΤΡΓΟΤ
ΛΟΓΟΤ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΤΣ
ΕΚΛΟΓΑΙ
ΚΑΙ
Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΣΟΚΡΑΤΟΤΣ
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως
τῶν Γυμνασίων καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν σχο-
λείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.
(Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα)

ΕΚΔΟΣΙΣ Α

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ — ΣΤΑΔΙΟΥ 52
1936

ΔΩΡΕΑ

Στην μνήμη της ηθοποιού

Άννας Παϊταζή

1923 - 2009

1936 ΛΥΚ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ — ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Παναγιώτης Ζούκας

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΕΚΔΟΘΕΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ - ΣΤΡΑΔΙΟΥ 52
1936

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΛΛΕΡΓΗ & ΣΙΑ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22^B

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

1. Λυκούργου βίος.

Ὁ Λυκούργος ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 390 π.Χ. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἐπισημοτάτου ἱερατικοῦ γένους τῶν Ἐτεοβουταδῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ αἱ ἱέρειαι τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἔτυχε δὲ ἐπιμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείσεως. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Πλάτῳ καὶ τῷ Ἰσοκράτει, οἱ ὁποῖοι μεγάλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ἡ θερμὴ πρὸς τὴν καθεστῶσαν θρησκείαν εὐλάβεια αὐτοῦ, ἡ προσήλωσις εἰς τὰς παραδόσεις τῆς πόλεως, ἡ ὑποδειγματικὴ νομιμοφροσύνη του, ἡ ἐντιμότης καὶ ἀκεραιότης αὐτοῦ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον, ἡ λιτότης καὶ ἀπλότης τῆς ζωῆς του καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ φιλογερά φιλοπατρία του ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῶν διδασκάλων του.

Ὡριμος τὴν ἡλικίαν ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλεως. Τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψε κυρίως ὁ Λυκούργος εἰς τὴν ὁσημέραι χαλαρομένην ἐσωτερικὴν διοίκησιν, ἐνῶ ὁ σύγχρονος καὶ φίλος αὐτοῦ Δημοσθένης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κοινῶς ἀνεγνωρισμένη ἀρετὴ τοῦ Λυκούργου συνετέλεσεν, ὥστε ταχέως νὰ ἀνέτεθῃ εἰς αὐτὸν ἐν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑπουργημάτων : Τῷ 338 π. Χ. μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἐξελέγη ταμίας τῆς πόλεως διὰ μίαν τετραετίαν. Ἄλλ' ὑπῆρξε τό-

σον παραγωγική και ανεπίληπτος ἢ ὑπ' αὐτοῦ διαχειρίσις τοῦ δημοσίου χρήματος, ὥστε ἐπὶ δύο ἄλλας συνεχεῖς τετραετίας οἱ Ἄθηναῖοι καταστρατηγοῦντες τὸν ἰσχύοντα νόμον ἐνεπιστεύοντο εἰς χεῖράς του τὰς προσόδους τῆς πόλεως ἐκλέγοντες κατὰ τύπους ὡς ταμίαις ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν ὄπαδούς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δωδεκαετοῦς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου πλούτου ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν ἔφθασαν πράγματι εἰς θαυμαστὴν ἀνθηρότητα. Πᾶσα περιττὴ δαπάνη περιεκόπη, τὰ δὲ εἰτήσια ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνῆλθον ἀπὸ 600 εἰς 1200 τάλαντα. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἀνάρρωσις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Λυκοῦργον νὰ διαθέσῃ σημαντικὰ κονδύλια ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε διὰ τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς πόλεως. Οὕτω κατεσκεύασε νέα ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ ἐπεσκεύασε τὰ παλαιὰ, ἔδρυσε στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ἀποθήκας, συνεπλήρωσε τὸν πολεμικὸν ἐφοδισμὸν, ἐναυπήγησε νέας τριήρεις καὶ ἐπεσκεύασε τὰς παλαιάς, ὥστε νὰ δύναται ἡ πόλις νὰ παρατάξῃ εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν 400 καὶ πλέον πολεμικὰ σκάφη, ἀνψοδόμησε τοὺς παλαιοὺς ναυστάθμους καὶ ἀνήγειρε νέους καὶ γενικῶς εἰργάσθη μετὰ ζήλου διὰ τὴν πολεμικὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, ὅστις ἤρχισε μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρωθῆ. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρας σπουδαιότητος ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσε, κατεσκεύασε τὸ γυμνάσιον τοῦ Λυκείου, ἐθεμελίωσε τὸ παναθηναϊκὸν στάδιον καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ διονυσιακὸν θέατρον, ἀφοῦ διηύρυνεν αὐτό, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ 30.000 θεατῶν. Ἡ περὶ τὸ θέατρον φροντίς του ἐπεξετάθη καὶ ἔτι περαιτέρω. Ἰδρυσε χαλκοῦς ἀνδριάντας ἐντὸς τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικοὺς Αἰσχύλον, Σοφοκλέα, Εὐριπίδην, καὶ ἐμερίμνησε νὰ καταγραφοῦν τὰ ἔργα των καὶ νὰ κατατεθοῦν εἰς εἰδικὸν ἀρχεῖον, ἵνα μὴ παραποιῆται τὸ κείμενον αὐτῶν κατὰ τὰς ὁρέξεις τῶν ἠθοποιῶν.

Καὶ ὅμως παρὰ τὸν ὄγκον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δαπανῶν καὶ καθόλου τοῦ δημοσίου χρήματος, τὸ ὁποῖον διεχειρίσθη

ως ταμίας τῆς πόλεως, οὐδείς ποτε ἐτόλμησε νὰ διατυπώσῃ καὶ τὴν παραμικρὰν κατηγορίαν ἐναντίον του.

Ἐν ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεώς του ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις (325 π.Χ.). Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας του ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ, εἴκοσι δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα καὶ ἐψήφισεν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀπογόνων του.

2. Λυκούργου λόγοι.

Εἰς τὸν Λυκούργον ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 15 λόγοι. Ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὀλίγα ἀποσπάσματα καὶ ἀκέραιος ὁ κατὰ **Λεωκράτους** λόγος.

Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὁ Λυκούργος ὑπελείπετο τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν συγχρόνων ῥητόρων καὶ μάλιστα τοῦ Δημοσθένους. Ὁ λόγος του στερεῖται τῆς δυνάμεως, τοῦ κάλλους καὶ τῆς χάριτος τῶν δημηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῶν διαρθρώσεως. Εἰς τοῦτο συντελοῦν κυρίως αἱ παρεμβάσεις αὐτοῦ, αἱ ὁποῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις χαλαρῶνουν καὶ τὸν εἰρμὸν τῶν ἀναπτυσσομένων ἰδεῶν. Παρὰ ταῦτα ὁ Λυκούργος δὲν συγκινεῖ ὀλιγώτερον τοῦ Δημοσθένους. Ἄν ἐκεῖνος συναρπάξῃ διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς τέχνης του, αὐτὸς ἐπιβάλλεται διὰ τῆς εὐγενείας τοῦ αἰσθήματος, τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς του καὶ τῆς ἀσυγκρίτου φιλοπατρίας του.

Ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος ἐξεφωνήθη τῷ 330 π.Χ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Λεωκράτης, πλούσιος Ἀθηναῖος βιομήχανος, φοβηθεὶς νὰ παραμείνῃ εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ συμφορὰν, παρέλαβε τὴν κινητὴν περιουσίαν του, ἐξῆλθε λαθραίως ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν ὑφισταμένην ἀπαγόρευσιν καὶ ἐπιβασθεὶς πλοίου ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Πειραιῶς ἔπλευσεν εἰς Ῥόδον. Ὄταν ἔφθασεν ἐκεῖ, διέδωκεν, ὅτι ἐκυριεύθησαν αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι πολιορκεῖται ὁ Πειραιεύς. Ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ οἱ Ῥόδιοι ἐξοπλίσαντες τριήρεις συνελάμβανον τὰ σιταγωγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μετέφερον σῖτον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατεκράτουν αὐτὰ καὶ τὰ φορτία των. Μετὰ τρία ἔτη ὁ Λεωκράτης ἐγκατέλιπε τὴν Ῥόδον καὶ ἐγκατεστάθη ὡς ἔμπορος εἰς τὰ Μέγαρα. Ἐκεῖ εὕρισκόμενος πρόβη δι' ἀντιπροσώπων εἰς τὴν πώλησιν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀκινήτου περιουσίας του. Πέντε ὅμως ἔτη μετὰ τὴν ἐν Μεγάροις ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι τὸ ἀδίκημά του εἶχε πλέον παραγραφῆ εἰς τὴν μνήμην τῶν συμπολιτῶν του, ὁ Λεωκράτης ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἀνωτέρα ἠθικὴ καὶ ἡ ἀκοιμητος φιλοπατρία τοῦ Λυκούργου ἐξηγέρθη τότε ἀπὸ τὸ θράσος τοῦ καταπτύστου, ὡς τὸν ἐθεώρει, προδότου. Ὅθεν μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ αὐτὸν περιφερόμενον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς παλαιστρας καὶ ἀναστρεφόμενον τοὺς ἐντίμους τῶν πολιτῶν ὑπέβαλε κατ' αὐτοῦ μήνυσιν ἐπὶ προδοσίᾳ, δι' ἣν ἐξίτηι τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Ἡ μήνυσις, ἢ *εἰσαγγελία* ὡς ἐκαλεῖτο εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν

τῶν Ἀθηναίων, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἡ ὁποία μετεβάλλετο πολλάκις εἰς ἕκτακτον δικαστήριον προκειμένου περὶ ὑποθέσεων, αἵτινες δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Παρὰ τὴν ἀποδεδειγμένην ἐν τούτοις πρᾶξιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου ἀποκαλυπτικὴν ἀγόρευσιν τοῦ Λυκούργου τὸ δικαστήριον ἠθώφωσεν αὐτὸν δι' ἰσοψηφίας, ὥς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Αἰσχίνου, τὸ μὲν διότι οὐδεὶς νόμος προέβλεπε περὶ τοῦ ἀδικήματος τοῦ Λεωκράτους, τὸ δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς ἐπιεικείας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεφορεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ ἀθηναϊκὸς λαός.

1-2. Δικαίαν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κατηγορίας Λεωκράτους τοῦ κρινομένου ποιήσομαι. Εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδρυμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελκα Λεωκράτην δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντα αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων παραδεδομένας, ἐμὲ μὲν ἄξιον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων κατήγορον ποιῆσαι, ὃ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει συμφέρει, ὑμᾶς δέ, ὥς ὑπὲρ πατέρων καὶ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ πατρίδος καὶ ἱερῶν βουλευομένους, καὶ ἔχοντας ὑπὸ τῇ ψήφῳ τὸν προδότην ἀπάντων τούτων, ἀπαραιτήτους δικαστὰς καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον γενέσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρανομοῦσιν· εἰ δὲ μήτε τὸν προδόντα τὴν πατρίδα μήτε τὸν ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ εἰς τρυτονὶ τὸν ἀγῶνα καθίστημι, σωθῆναι αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑφ' ὑμῶν τῶν δικαστῶν.

7-9. Ἄπαντα μὲν οὖν χρὴ νομίζειν μεγάλους εἶναι

τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. Ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς δικάζητε, τοῦτο μόνον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν πράξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ ψήφισμα μέλλῃ βλάπτειν τὴν πόλιν· ὁ δὲ νῦν ἐνεστηκὼς ἀγὼν οὐ μικρὸν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀείμνηστον καταλείψει τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν. Οὕτω γὰρ ἐστὶ δεινὸν τὸ γεγενημένον ἀδίκημα καὶ τηλικούτον ἔχει τὸ μέγεθος, ὥστε μήτε κατηγορίαν μήτε τιμωρίαν ἐνδέχεσθαι εὐρεῖν ἀξίαν, μηδὲ ἐν τοῖς νόμοις ὄρισθαι τιμωρίαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων. Τί γὰρ χρὴ παθεῖν τὸν ἐκλιπόντα μὲν τὴν πατρίδα, μὴ βοηθήσαντα δὲ τοῖς πατρώοις ἱεροῖς, ἐγκαταλιπόντα δὲ τὸς τῶν προγόνων θήκας, ἅπασαν δὲ τὴν πόλιν ὑποχείριον τοῖς πολεμίοις παραδόντα; τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων, θάνατος, ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε. Παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὧ ἄνδρες, οὐ διὰ ὀφθυμίας τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μήτ' ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι. Διὸ καὶ μάλιστα, ὧ ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος δικαστὰς, ἀλλὰ καὶ νομοθέτας, τὴν ὑμετέραν κρίσιν καταλείποντας παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

14-15. Δεῖ δ', ὧ ἄνδρες, μηδὲ ταῦτα λαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι οὐχ ὁμοίος ἐστὶν ὁ ἀγὼν περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ιδιωτῶν. Περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἕλλησιν ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἔδοκεῖτ' ἂν ἢ καλῶς ἢ καὶ φαύ-

λως ἐψηφίσθαι· περὶ δὲ τούτου, ὅ τι ἂν βουλευέσθε, παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἔσται λόγος. Ἐπιφανὴς τε γάρ ἐστι διὰ τὸν ἔκπλου τὸν εἰς Ῥόδον καὶ τὴν ἀπαγγελίαν, ἣν ἐποιήσατο καθ' ὑμῶν πρὸς τὴν πόλιν τὴν τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν ἐμπρόρων τοῖς ἐπιδημοῦσιν ἐκεῖ, οἱ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιπλέοντες δι' ἐργασίαν ἀπήγγελλον ἅμα περὶ τῆς πόλεως, ἃ Λεωκράτους ἀκηκόεσαν· οἱ ἴσασι τὰ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων ἔργα ἐναντιώτατα τοῖς τούτῳ διαπεπραγμένοις ὄντα· ὥστε περὶ πολλοῦ ποιητέον ἐστὶν ὀρθῶς βουλευσασθαι περὶ αὐτοῦ. Εὖ γὰρ ἴστε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτι, ὅς πλεῖστον διαφέρετε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς καὶ πρὸς τοὺς γονέας ὁσίως καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτίμως ἔχειν, τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν, εἰ τὴν παρ' ὑμῶν οὗτος διαφύγοι τιμωρίαν.

16-17. Δέομαι δ' ὑμῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀκοῦσαί μου τῆς κατηγορίας διὰ τέλους, καὶ μὴ ἄχθεσθαι, ἐὰν ἄρξωμαι ἀπὸ τῶν τῇ πόλει τότε συμβάντων, ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις ὀργίζεσθαι καὶ δι' οὓς ἀναγκάζομαι νῦν μεμνησθαι περὶ αὐτῶν. Γεγενημένης γὰρ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης καὶ συνδραμόντων ἀπάντων ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐψηφίσατο ὁ δῆμος παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰ τεῖχη κατακομίζειν, τοὺς δὲ στρατηγούς τάττειν εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν οἰκούντων Ἀθήνησι, καθ' ὅ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ. Λεωκράτης δὲ τούτων οὐδενὸς φροντίσας, συσκευασάμενος ἃ εἶχε χρήματα, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὸν λέμβον μετεκόμισε, τῆς νεῶς ἤδη περὶ τὴν Ἀκτὴν ἐξορμούσης, καὶ περὶ δειλὴν ὄψιαν κατὰ μέσην τὴν Ἀκτὴν διὰ τῆς πυλίδος ἐξελθὼν πρὸς τὴν ναῦν προσέπλευσε καὶ ὄχρετο φεύγων, οὔτε τοὺς λιμένας τῆς πόλεως ἐλεῶν,

ἐξ ὧν ἀνήγετο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος αἰσχυρόμενος, ὧν τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καθ' αὐτὸν μέρος κατέλειπεν, οὔτε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σωτείρας ἀφορῶν καὶ προδιδοῦς ἐφοβήθη, οὓς αὐτίκα σώσοντας ἑαυτὸν ἐκ τῶν κινδύνων ἐπικαλέσεται.

18-19. Καταχθεις δὲ καὶ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, ὥσπερ τῇ πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενος, ἀπήγγελλεν, ὡς τὸ μὲν ἄστυ τῆς πόλεως ἐαλωκὸς καταλίποι, τὸν δὲ Πειραιᾶ πολιορκούμενον, αὐτὸς δὲ μόνος διασωθεὶς ἦκοι· καὶ οὐκ ἠσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας. Οὕτω δὲ σφόδρα ταῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ῥόδιοι, ὥστε τριήρεις πληρώσαντες τὰ πλοῖα κατήγον, καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ναυκλήρων οἱ παρεσκευασμένοι δεῦρο πλεῖν αὐτοῦ τὸν σῆτον ἐξείλοντο καὶ ἄλλα χρήματα διὰ τοῦτον. Καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας ἀπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων, οἱ τοῦτον ἴσασιν ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα καὶ ἐκπλεύσαντα Ἀθήνηθεν, ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτι Λεωκράτης ταῦτ' ἀπήγγελλε, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μέγала καταβεβλαφῶς εἶη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς.

43-44. Ὡστε, ὦ ἄνδρες, τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις καὶ τηλικούτοις κινδύνοις καὶ τοσαύτῃ αἰσχύνῃ ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν, καὶ μήτε ὄπλα θέμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος μήτε τὸ σῶμα παρασχόντα τάξει τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλὰ φυγόντα καὶ προδόντα τὴν τοῦ δήμου σωτηρίαν, τίς ἂν ἦ δικαστὴς φιλόπολις καὶ εὐσεβεῖν

βουλόμενος ψήφῳ ἀπολύσειεν, ἢ ῥήτωρ κληθεὶς τῷ προδότῃ τῆς πόλεως βοηθήσειε, τὸν οὐδὲ συμπενθῆσαι τὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς τολμήσαντα, οὐδὲ συμβεβλημένον οὐδὲν εἰς τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου σωτηρίαν; Καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὐκ ἔστιν ἦτις ἡλικία οὐ παρέσχετο ἑαυτὴν εἰς τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν, ὅτε ἡ μὲν χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο, οἱ δὲ τετελευτηκότες τὰς θήκας, οἱ δὲ νεῶ τὰ ὄπλα. Ἐπεμλοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, οἱ δὲ τῆς τῶν τάφρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως· οὐδεὶς δ' ἦν ἀργὸς τῶν ἐν τῇ πόλει· ἔφ' ὧν οὐδενὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ παρέσχετο τάξαι Λεωκράτης.

45. Ὡν εἰκὸς ὑμᾶς ἀναμνησθέντας τὸν μηδὲ ξυνεγεκεῖν μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἐλθεῖν ἀξιώσαντα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας ἐν Χαιρωνείᾳ τελευτησάντων θανάτῳ ζημιῶσαι, ὡς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος ἀτάφων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν γεγεννημένων· ὧν οὗτος οὐδὲ τὰς θήκας παριὼν ἠσχύνθη ὀγδόφ' ἔτει τὴν πατρίδα αὐτῶν προσαγορεύων.

46-48. Περὶ ὧν, ὦ ἄνδρες, μικρῷ πλείω βούλομαι διελθεῖν, καὶ ὑμῶν ἀκοῦσαι δέομαι καὶ μὴ νομίζειν ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς τοιούτους λόγους τῶν δημοσίων ἀγώνων· αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐλογίαὶ τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων ποιοῦσιν. Ἔτι δὲ καὶ δίκαιον τὸν ἔπαινον, ὅς μόνος ἄθλον τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστί, τοῦτον, ἐπειδὴ κἀκεῖνοι εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως τὰς ψυχὰς τὰς αὐτῶν ἀνάλωσαν, ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ κοινοῖς ἀγῶσι τῆς πόλεως μὴ παραλιπεῖν. Ἐκεῖνοι γὰρ τοῖς πολέμοις ἀπήντησαν ἐπὶ τοῖς ὀρίοις τῆς Βοιωτίας ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας μαχοῦμενοι, οὐκ ἐπὶ τοῖς

τείχεσι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχοντες, οὐδὲ τὴν χώραν κακῶς ποιεῖν προέμενοι τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ τὴν μὲν αὐτῶν ἀνδρείαν ἀσφαλεστέραν φυλακὴν εἶναι νομίζοντες τῶν λιθίνων περιβόλων, τὴν δὲ θρέψασαν αὐτοὺς αἰσχυρόμενοι περιορᾶν πορθουμένην, εἰκότως ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς φύσει γεννήσαντας καὶ τοὺς ποιητοὺς τῶν πατέρων οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν ἅπαντες ταῖς εὐνοίαις, οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας, ἀλλ' ὕστερον ἐπικτήτους γενομένας καταδεέστερον διάκεινται. Τοιαύταις δὲ γνώμαις χρῆσάμενοι καὶ τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν ἐξ ἴσου τῶν κινδύνων μετασχόντες, οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινωνήσαν· τῆς γὰρ ἀρετῆς οὐ ζῶντες ἀπολαύουσιν, ἀλλὰ τελευτήσαντες τὴν δόξαν καταλελοίπασιν, οὐχ ἠττηθέντες, ἀλλ' ἀποθανόντες ἔνθαπερ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀμύνοντες.

49-50. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παραδοξότατον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δέ, ἐκεῖνοι νικῶντες ἀπέθανον. Τὰ γὰρ ἄθλα τοῦ πολέμου τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶν ἐλευθερία καὶ ἀρετὴ· ταῦτα δὲ ἀμφοτέρω τοῖς τελευτήσασιν ὑπάρχει. Ἐπειτα δὲ οὐδ' οἷόν τι ἐστὶν εἰπεῖν ἠττηθῆναι τοὺς ταῖς διανοίαις μὴ πτήξαντας τὸν τῶν ἐπιόντων φόβον. Μόλους γὰρ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις καλῶς ἀποθνήσκοντας οὐδ' ἂν εἷς ἠττηθῆναι δικαίως φήσειε· τὴν γὰρ δουλείαν φεύγοντες εὐκλεᾶ θάνατον αἰροῦνται. Ἐδήλωσε δὲ ἡ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ· μόνοι γὰρ τῶν ἀπάντων τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν εἶχον. Ἄμα γὰρ οὗτοί τε τὸν βίον μετέλλαξαν καὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς δουλείαν μετέπεσεν· συνετάφη γὰρ τοῖς τούτων σώμασιν ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερία. Ὅθεν καὶ φανερὸν πᾶσιν ἐποίησαν οὐκ ἰδίᾳ πολεμοῦν-

τες, ἄλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας προκινδυνεύοντες. Ὡστε, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν αἰσχυνηθῆιν εἰπὼν στέφανον τῆς πατρίδος εἶναι τὰς ἐκείνων ψυχάς.

51. Καὶ δι' ἃ οὐκ ἀλόγως ἐπετήδευον· ἐπίστασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, μόνοι τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τιμᾶν· εὐρήσετε δὲ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀθλητὰς ἀνακειμένους, παρ' ὑμῖν δὲ στρατηγοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς τὸν τύραννον ἀποκτείναντας. Καὶ τοιοῦτους μὲν ἄνδρας οὐδ' ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀλίγους εὐρεῖν ῥάδιον, τοὺς δὲ τοὺς σταφανίτας ἀγῶνας νενικηκότας εὐπειῶς πολλαχόθεν ἔστι γεγονότας ἰδεῖν. Ὡσπερ τοίνυν τοῖς εὐεργέταις μεγίστας τιμὰς ἀπονέμετε, οὕτω δίκαιον καὶ τοὺς τὴν πατρίδα κατασχύνοντας καὶ προδιδόντας ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις κολλάζειν.

59-62. Ἦξει δ' ἴσως ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λόγον φερόμενος, ὃν αὐτῷ συμβεβουλεύκασί τινες τῶν συνηγῶρων, ὥς οὐκ ἔνοχός ἐστι τῇ προδοσίᾳ· οὔτε γὰρ νεωρίων κύριος οὔτε πυλῶν οὔτε στρατοπέδων οὔθ' ὄλως τῶν τῆς πόλεως οὐδενός. Ἐγὼ δ' ἠγοῦμαι τοὺς μὲν τούτων κύριους μέρος ἂν τι προδοῦναι τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, τουτονὶ δ' ὄλην ἔκδοτον ποιῆσαι τὴν πόλιν. Ἔτι δ' οἱ μὲν τοὺς ζῶντας μόνον ἀδικοῦσι προδιδόντες, οὗτος δὲ καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὰ ἐν τῇ γῶρᾳ ἱερὰ τῶν πατρίων νομίμων ἀποστερῶν. Καὶ ὑπὸ μὲν ἐκείνων προδοθεῖσαν οἰκεῖσθαι ἂν συνέβαινε δούλην οὔσαν τὴν πόλιν, ὃν δὲ τρόπον οὗτος ἐξέλιπεν, ἀοίκητον ἂν γενέσθαι. Ἔτι δὲ ἐκ μὲν τοῦ κακῶς πράττειν τὰς πόλεις μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν, ἐκ δὲ τοῦ παντάπασι γενέσθαι ἀνάστατον καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων στερηθῆναι. Ὡσπερ γὰρ ἀνθρώπων ζῶντι μὲν ἐλπίς ἐκ

τοῦ κακῶς προᾶξει μεταπεσεῖν, τελευτήσαντι δὲ συναναι-
ρεῖται πάντα, δι' ὧν ἂν τις εὐδαιμονήσειεν, οὕτω καὶ
περὶ τὰς πόλεις συμβαίνει πέρας ἔχειν τὴν ἀτυχίαν, ὅταν
ἀνάστατοι γένωνται. Εἰ γὰρ δεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν,
πόλεός ἐστι θάνατος ἀνάστατον γενέσθαι. Τεκμήριον δὲ
μέγιστον ἡμῶν γὰρ ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν
τυράννων κατεδουλώθη, τὸ δ' ὕστερον ὑπὸ τῶν τριά-
κοντα, καὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ τεῖχη καθηρέθη· καὶ
ἐκ τούτων ὁμῶς ἀμφοτέρων ἠλευθερώθημεν καὶ τῆς
τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίας ἠξιώθημεν προστάται γε-
νέσθαι· ἀλλ' οὐχ ὅσαι πόποι' ἀνάστατοι γεγόνασι.
Τοῦτο μὲν γάρ, εἰ καὶ παλαιότερον εἰπεῖν ἐστι, τὴν
Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι μεγίστη γεγενημένη τῶν
τότε πόλεων καὶ πάσης ἐπάρξασα τῆς Ἀσίας, ὡς ἅπαξ
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεσκάφη, τὸν αἰῶνα ἀοίκητός
ἐστι; τοῦτο δὲ Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον
ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν;

75-77. Καίτοι ὑμεῖς τίνα τρόπον νενομίκατε περὶ
τούτων καὶ πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις, θεωρήσατε. Ἄξιον
γὰρ ὁμῶς καίπερ πρὸς εἰδότας διελθεῖν· ἐγκώμιον γὰρ
νὴ τὴν Ἀθηναίων εἰσι τῆς πόλεως οἱ παλαιοὶ νόμοι καὶ τὰ
ἔθη τῶν ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κατασκευασάντων, οἷς ἂν προ-
σέχητε, τὰ δίκαια ποιήσετε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σε-
μνοὶ καὶ ἄξιοι τῆς πόλεως δόξετ' εἶναι. Ἐμῖν γὰρ ἐστὶν
ὄρκος, ὃν ὀμνύουσι πάντες οἱ πολῖται, ἐπειδὴν εἰς τὸ
ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐγγραφῶσι καὶ ἔφηβοι γένων-
ται, μήτε τὰ ἱερὰ ὄπλα καταισχυνεῖν μήτε τὴν τάξιν
λείψειν, ἀμυνεῖν δὲ τῇ πατρίδι καὶ ἀμείνω παραδώσειν.
Ὅν εἰ μὲν ὁμόμοκε Λεωκράτης, φανερῶς ἐπιώρκησεν,
καὶ οὐ μόνον ὑμᾶς ἠδίκηκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἠσέ-
βηκεν· εἰ δὲ μὴ ὁμόμοκεν, εὐθύς δηλὸς ἐστὶ παρεσκευα-

σμένοσ οὐδέν ποιήσειν τῶν δεόντων, ἀνθ' ὧν δικαίωσ
 ἂν αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τιμωρή-
 σαισθε. Βούλομαι δὲ ὑμᾶσ ἀκοῦσαι τοῦ ὄρκου. Λέγε,
 γραμματεῦ.

*ΟΡΚΟΣ. Οὐ κατασχυνῶ δπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγ-
 καταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτιω ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ
 δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολ-
 λῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ
 καὶ ἀρειῶ ὄσης ἂν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηκοήσω τῶν
 ἀεὶ κρινόντων, καὶ τοῖσ θεσμοῖσ τοῖσ ἰδρυσμένοισ περ-
 σομαι καὶ οὐστίνας ἔν ἄλλουσ τὸ πλῆθος ἰδρύσθαι
 ὁμοφρόνωσ· καὶ ἂν τις ἀναιρῆ τοὺσ θεσμοὺσ ἢ μὴ περ-
 θηται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ
 πολλῶν. Καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἰστορες τοῦ-
 των Ἄγλαυρος, Ἐννάλιος, Ζεὺσ, Αὐξῶ, Θαλλῶ,
 Ἡγεμόνη.*

78. Καλὸσ γε, ὦ ἄνδρες, καὶ ὅσιοσ ὁ ὄρκος. Παρὰ
 τοῦτον τοίνυν ἅπαντα πεποίηκε Λεωκράτης. Καίτοι
 πῶσ ἂν ἄνθρωποσ γένοιτο ἀνοσιώτεροσ ἢ μᾶλλον προ-
 δότησ τῆσ πατρίδοσ ; τίνα δ' ἂν τρόπον ὄπλα κατα-
 σχύνειέ τις μᾶλλον, ἢ εἰ λαβεῖν μὴ θέλοι καὶ τοὺσ πο-
 λεμίουσ ἀμύνασθαι ; πῶσ δ' οὐ καὶ τὸν παραστάτην καὶ
 τὴν τάξιν λέλοιπεν ὁ μηδὲ τάξει τὸ σῶμα παρασχών ;
 ποῦ δ' ὑπὲρ ὀσίων καὶ ἱερῶν ἤμυεν ἂν ὁ μηδένα κίνδυ-
 νον ὑπομείνας ; τίनि δ' ἂν τὴν πατρίδα παρέδωκε μεί-
 ζονα προδοσίᾳ ; τὸ γὰρ τούτου μέρος ἐκλελειμμένη τοῖσ
 πολεμίοισ ὑποχείριόσ ἐστιν. Εἶτα τοῦτον οὐκ ἀποκτε-
 νεῖτε τὸν ἀπάσαισ ταῖσ ἀδικίαισ ἔνοχον ὄντα ; τίνας οὖν
 τιμωρήσεσθε ; τοὺσ ἐν τι τούτων ἡμαρτηκότασ ; ῥάδιον
 ἔσται παρ' ὑμῖν ἄρα μεγάλα ἀδικεῖν, εἰ φανείσθε ἐπὶ
 τοῖσ μικροῖσ μᾶλλον ὀργιζόμενοι.

79-81. Καὶ μήν, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦθ' ὑμᾶσ δεῖ μα-

θεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστὶ. Τρία γάρ ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ πολιτεία συνέστηκεν, ὁ ἄρχων, ὁ δικαστής, ὁ ἰδιώτης. Τούτων τοίνυν ἕκαστος ταύτην πίστιν δίδωσιν, εἰκότως· τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους πολλοὶ ἤδη ἐξαπατήσαντες καὶ διαλαθόντες οὐ μόνον τῶν παρόντων κινδύνων ἀπελύθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἀθῶοι τῶν ἀδικημάτων τούτων εἰσὶ· τοὺς δὲ θεοὺς οὐτ' ἂν ἐπιορκήσας τις λάθοι οὐτ' ἂν ἐκφύγοι τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰ μὴ αὐτός, οἱ παῖδες γε καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπιορκήσαντος μεγάλοις ἀτυχήμασι περιπίπτει. Διόπερ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ταύτην πίστιν ἔδοσαν αὐτοῖς ἐν Πλαταιαῖς πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅτε ἔμελλον παραταξάμενοι μάχεσθαι πρὸς τὴν Ξέρξου δύναμιν, οὐ παρ' αὐτῶν εὐρόντες, ἀλλὰ μιμησάμενοι τὸν παρ' ὑμῖν εἰθισμένον ὄρκον, ὃν ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι· καὶ γὰρ παλαιῶν ὄντων τῶν τότε πεπραγμένων ὅμως ἀτεχνῶς ἔστιν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἰδεῖν τὴν ἐκείνων ἀρετήν. Καί μοι ἀναγίγνωσκε αὐτόν.

ΟΡΚΟΣ. Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδ' ἐγκαταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω. Καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάστατον ποιήσω, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἀπάσας δεκατεύσω· καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασιν, ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγιννομένοις ἐάσω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας.

82. Οὕτω τοίνυν, ὧ ἄνδρες, σφόδρα ἐνέμειναν ἐν τούτῳ πάντες, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν

μεθ' ἑαυτῶν ἔσχον βοηθόν, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν ἀγαθῶν γενομένων πρὸς τὸν κίνδυνον μάλιστα ἢ πόλις ὑμῶν εὐδοκίμησεν. Ὁ καὶ πάντων ἂν εἴη δεινότατον, τοὺς μὲν προγόνους ὑμῶν ἀποθνήσκειν τολμᾶν ὥστε μὴ τὴν πόλιν ἀδοξεῖν, ὑμᾶς δὲ μὴ κολάζειν τοὺς καταισχύναντας αὐτήν, ἀλλὰ περιορᾶν τὴν κοινὴν καὶ μετὰ πολλῶν συνειλεγμένην θῶκλειαν, ταύτην διὰ τὴν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν πονηρίαν καταλυομένην.

83-84. Καίτοι, ὦ ἄνδρες, μόνοις ὑμῖν τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἔστιν οὐδὲν τούτων περιδεῖν. Βούλομαι δὲ μικρὰ τῶν παλαιῶν ὑμῖν διελθεῖν, οἷς παραδείγμασι χρώμενοι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων βέλτιον βουλεύσεσθε. Τοῦτο γὰρ ἔχει μέγιστον ἢ πόλις ἡμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παράδειγμα τοῖς Ἑλλήσι γέγονεν· ὅσον γὰρ τῷ χρόνῳ πασῶν ἔστιν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. Ἐπὶ Κόδρου γὰρ βασιλεύοντος Πελοποννησίοις γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἔδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας κατανεύμασθαι τὴν χώραν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων, εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας· ἀνελόντος δὲ τοῦ θεοῦ αὐτοῖς, ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν, ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων Κόδρον ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας.

85-87. Κλεόμαντις δὲ τῶν Δελφῶν τις πυθόμενος τὸ χρηστήριον δι' ἀπορρήτων ἐξήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις· οὕτως οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἀνθρώπους εὖνους ἔχοντες διετελούν. Ἐμβαλόντων δὲ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν τί ποιοῦσιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ἄνδρες δικασταί; οὐ καταλιπόντες τὴν χώ-

ραν, ὡσπερ Λεωκράτης, ὄχοντο, οὐδ' ἔκδοτον τὴν θρεψαμένην καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς πολεμίοις παρέδοσαν, ἀλλ' ὀλίγοι ὄντες κατακλεισθέντες ἐπολιορχοῦντο καὶ διεκατέρουσαν εἰς τὴν πατρίδα. Καὶ οὕτως ἦσαν, ὡ ἄνδρες, γενναῖοι οἱ τότε βασιλεύοντες, ὥστε προηροῦντο ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρχομένων σωτηρίας μᾶλλον ἢ ζῶντες ἐτέραν μεταλλάξαι τὴν χώραν. Φασὶ γοῦν τὸν Κόδρον παραγγείλαντα τοῖς Ἀθηναίοις προσέχειν, ὅταν τελευτήσῃ τὸν βίον, λαβόντα πτωχικὴν στολήν, ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, κατὰ τὰς πύλας ὑποδύντα φρύγανα συλλέγειν πρὸ τῆς πόλεως· προσελθόντων δ' αὐτῷ δυοῖν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν πυνθανομένων τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀποκτεῖναι τῷ δρεπάνῳ προσπεσόντα· τὸν δὲ περιλελειμμένον, παροξυνθέντα τῷ Κόδρῳ καὶ νομίσαντα πτωχὸν εἶναι, σπασάμενον τὸ ξίφος ἀποκτεῖναι τὸν Κόδρον. Τούτων δὲ γενομένων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κήρυκα πέμπαντες ἠξίουν δοῦναι τὸν βασιλέα θάψαι, λέγοντες αὐτοῖς ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοῦτον μὲν ἀπέδοσαν, γνόντες δέ, ὡς οὐκέτι δυνατὸν αὐτοῖς τὴν χώραν κατασχεῖν, ἀπεχώρησαν. Τῷ δὲ Κλεομάντι τῷ Δελφῷ ἡ πόλις αὐτῷ τε καὶ ἐγγόνοις ἐν Πρυτανείῳ αἴδιον σίτησιν ἔδωσαν.

88·89. Ὅρατε· ὁμοίως ἐφίλουν τὴν πατρίδα Λεωκράται οἱ τότε βασιλεύοντες, οἳ γε προηροῦντο τοὺς πολεμίους ἐξαπατῶντες ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀντὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντικαταλλάττεσθαι. Τοιγαροῦν μονώτατοι ἐπώνυμοι τῆς χώρας εἰσίν, ἰσοθέων τιμῶν τετυχηκότες, εἰκότως· ὑπὲρ ἧς γὰρ οὕτω σφόδρα ἐσπούδαζον, δικαίως ταύτην καὶ τεθνεῶτες ἐκκληρονόμου. Ἀλλὰ Λεωκράτης οὔτε ζῶν οὔτε τε-

θνεὸς δικαίως ἂν αὐτῆς μετάσχοι, μονώτατος δ' ἂν προσηκόντως ἐξορισθεῖη τῆς χώρας, ἣν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὄχτετο· οὐδὲ γὰρ καλὸν τὴν αὐτὴν καλύπτειν τοὺς τῇ ἀρετῇ διαφέροντας καὶ τὸν κάκιστον πάντων ἀνθρώπων.

94. Ἦγοῦμαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν πάσας μὲν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖν, μάλιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν, εἰκότως· παρ' ὧν γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῆν εἰλήφαμεν καὶ πλεῖστα ἀγαθὰ πεπόνθαμεν, εἰς τούτους μὴ ὅτι ἀμαρτεῖν, ἀλλ' ὅτι μὴ εὐεργετοῦντας τὸν αὐτῶν βίον καταναλῶσαι μέγιστον ἀσέβημά ἐστι.

95-96. Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ — εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ ἡμῖν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι — ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι· τοῦτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμησαὶ πρὸς φυγὴν τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινὰ τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ', οἶμαι, προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει· λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρεῦσαι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν Ἐὐσεβῶν χωρὸν· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἅπαντας ἐγκαταλιπόντας ἀπολέσθαι.

97. Ὡστε καὶ ὑμᾶς δεῖ τὴν παρὰ θεῶν ἔχοντας

μαρτυρίαν ὁμογνωμόνως τοῦτον κολάζειν τὸν ἅπασι τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν ἔνοχον ὄντα κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος· τοὺς μὲν γὰρ θεοὺς τὰς πατρίους τιμὰς ἀπεστέρηκε, τοὺς δὲ γονεὰς τοῖς πολεμίοις ἐγκατέλιπε, τοὺς δὲ τετελευτηκότας τῶν νομίμων οὐκ εἴασε τυχεῖν.

102-103. Βούλομαι δ' ὑμῖν καὶ τῶν Ὀμήρου παρασχέσθαι ἐπῶν. Οὕτω γὰρ ὑπέλαβον ὑμῶν οἱ πατέρες σπουδαῖον εἶναι ποιητὴν, ὥστε νόμον ἔθεντο καθ' ἑκάστην πεντετηρίδα τῶν Παναθηναίων μόνου τῶν ἄλλων ποιητῶν ῥαψωδεῖσθαι τὰ ἔπη, ἐπίδειξιν ποιούμενοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων προηροῦντο, εἰκότως· οἱ μὲν γὰρ νόμοι διὰ τὴν συντομίαν οὐ διδάσκουσιν, ἀλλ' ἐπιτάττουσιν, ἃ δεῖ ποιεῖν, οἱ δὲ ποιηταὶ μιμούμενοι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων ἐκλεξάμενοι, μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως τοὺς ἀνθρώπους συμπεῖθουσιν. Ἐκτωρ γὰρ τοῖς Τρωσὶ παρακελευόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος τάδε εἶρηκεν,

*ἀλλὰ μάχεσθ' ἐπὶ νηυσὶ διαμπερές. ὃς δὲ κεν ὑμέων
βλήμενος ἢ ἐτυπεὶς θάνατον καὶ πότμον ἐπίσπη,
τεθνήτω. οὐ οἱ ἀεικὲς ἀμνομένῳ περὶ πάτρης
τεθνάμεν. ἀλλ' ἄλοχός τε σὴν καὶ νήπια τέκνα,
καὶ κλῆρος καὶ οἶκος ἀκήρατος, εἴ κεν Ἀχαιοὶ
οἴχωνται σὺν νηυσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν.*

104. Τούτων τῶν ἐπῶν ἀκούοντες, ὧ ἄνδρες, οἱ πρόγονοι ὑμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ζηλοῦντες οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν, ὥστε οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος ὡς κοινῆς ἠθέλον ἀποθνήσκειν. Οἱ γοῦν ἐν Μαραθῶνι παραταξάμενοι τοῖς βαρβάροις τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας στόλον ἐκράτησαν, τοῖς ἰδίους κινδύνοις κοινήν ἄδειαν ἅπασι τοῖς Ἕλλησι κτώμενοι, οὐκ ἐπὶ τῇ δόξῃ μέγα

φρονοῦντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ταύτης ἄξια πράττειν, τῶν μὲν Ἑλλήνων προστάτας, τῶν δὲ βαρβάρων δεσπότας ἑαυτοὺς καθιστάντες· οὐ γὰρ λόγῳ τὴν ἀρετὴν ἐπετήδευον, ἀλλ' ἔργῳ πᾶσιν ἐπιδείκνυντο.

109. Οἱ μὲν δὴ πρόγονοι τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, οἱ πρῶτοι τῆς Ἀττικῆς ἐπέβησαν, καὶ καταφανῆ ἐποίησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ πλούτου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγινομένην. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐν Θερμοπύλαις παρταξάμενοι ταῖς μὲν τύχαις οὐχ' ὁμοίαις ἐγρήσαντο, τῇ δ' ἀνδρείᾳ πολὺ πάντων διήνεγκαν. Τοιγαροῦν ἐπὶ τοῖς ὀρίοις τοῦ βίου μαρτύρια ἔστιν ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγεγραμμένα ἀληθῆ πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἑληνας, ἐκεῖνοισ μὲν·

*ὦ ξεῖν, ἄγγελον Λακεδαιμονίοις, δι τῆδε
κειμένα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις,*

τοῖς δὲ ὑμετέροισ προγόνοις·

*Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσόφορον Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.*

110. Ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ μνημονεύεσθαι καλὰ καὶ τοῖς πράξασιν ἔπαινος καὶ τῇ πόλει δόξα αἰμίμηστος. Ἄλλ' οὐχ ὁ Λεωκράτης πεποίηκεν, ἀλλ' ἐκὼν τὴν ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος συνηθροισμένην τῇ πόλει δόξαν κατήσχυνεν. Ἐὰν μὲν οὖν ἀποκτείνητε αὐτόν, δόξετε πᾶσι τοῖς Ἑλλησι καὶ ὑμεῖς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων μισεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ τοὺς προγόνους τῆς παλαιᾶς δόξης ἀποστερήσετε καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας μεγάλα βλάψετε. Οἱ γὰρ ἐκεῖνους μὴ θαυμάζοντες τοῦτον πειράσσονται μιμεῖσθαι, νομίζοντες ἐκεῖνα μὲν παρὰ τοῖς πολεμίοις εὐδοκιμεῖν, παρὰ δ' ὑμῖν ἀναΐδειαν καὶ προδοσίαν καὶ δειλίαν κεκρίσθαι κάλλιστον.

120. Λαβὲ δ' αὐτοῖς καὶ τὸ ἕτερον ψήφισμα περὶ

τῶν εἰς Δεκέλειαν μεταστάντων, ὅτε ὁ δῆμος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐπολιορχεῖτο, ὅπως εἰδῶσιν, ὅτι περὶ τῶν προδοτῶν οἱ πρόγονοι ὁμοίας καὶ ἀκολούθους ἀλλήλαις τὰς τιμωρίας ἐποιοῦντο. Ἀναγίγνωσκε, γραμματεῦ.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

121-122. Ἀκούετε, ὦ ἄνδρες, καὶ τούτου τοῦ ψηφίσματος, ὅτι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ μεταστάντων εἰς Δεκέλειαν κατέγνωσαν, καὶ ἐψηφίσαντο, ἐάν τις αὐτῶν ἐπανιῶν ἀλίσκηται, ἀπαγαγεῖν Ἀθηναίων τὸν βουλόμενον πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, παραλαβόντας δὲ παραδοῦναι τῷ ἐπὶ τοῦ ὀρύγματος. Ἐπειτα ἐκείνοι μὲν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ μεταστάντας οὕτως ἐκόλαζον, ὑμεῖς δὲ τὸν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα εἰς Ῥόδον καὶ προδόντα τὸν δῆμον οὐκ ἀποκτενεῖτε ; πῶς οὖν δόξετε ἀπόγονοι εἶναι ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ;

Ἄξιον τοίνυν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τελευτήσαντος γενομένου ψηφίσματος, ὃν ἡ βουλή, ὅτι λόγῳ μόνον ἐνεχείρει προδιδόναι τὴν πόλιν, περιελομένη τοὺς στεφάνους αὐτοχειρὶ ἀπέκτεινεν.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

123. Τί οὖν, ὦ ἄνδρες ; ἄρά γε ὑμῖν δοκεῖ βουλομένοις μιμεῖσθαι τοὺς προγόνους πάτριον εἶναι Λεωκράτην μὴ ἀποκτεῖναι ; ὁπότε γὰρ ἐκείνοι ἀνάστατον τὴν πόλιν οὔσαν τὸν λόγῳ μόνον προδιδόντα οὕτως ἀπέκτειναν, τί ὑμᾶς προσήκει τὸν ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ τὴν οἰκουμένην ἐκλιπόντα ποιῆσαι ; ἄρ' οὐχ ὑπερβαλέσθαι ἐκείνους τῇ τιμωρίᾳ ; καὶ ὅτ' ἐκείνοι τοὺς ἐπιχειρήσαντας τῆς παρὰ τοῦ δήμου σωτηρίας ἀποστερεῖν οὕτως ἐκόλασαν, τί ὑμᾶς προσήκει τὸν αὐτοῦ τοῦ δήμου τὴν σωτηρίαν προδόντα ποιῆσαι ; καὶ ὅτε ὑπὲρ τῆς δόξης

ἐκεῖνοι τοὺς αἰτίους οὕτως ἐτιμωροῦντο, τί ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος προσήκει ποιεῖν ;

127. Ἐνθυμεῖσθε τοίνυν, ὦ ἄνδρες, τῆς προνοίας ταύτης καὶ τῶν ἔργων ἀξίως, καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθε ἐν τῇ ψήφῳ, οἷων ἀνδρῶν ἔκγονοί ἐστε, ἀλλὰ παρακελεύεσθε ὑμῖν αὐτοῖς, ὅπως ὅμοια ἐκείνοις καὶ ἀκόλουθα ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ ἐψηφισμένοι ἐκ τοῦ δικαστηρίου ἔξιτε. Ὑπομνήματα δ' ἔχετε καὶ παραδείγματα τῆς ἐκείνων τιμωρίας τὰ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀδικούντων ψηφίσμασι ὠρισμένα· διομωμόκατε δ' ἐν τῷ ψηφίσματι τῷ Δημοφάντου κτείνειν τὸν τὴν πατρίδα προδιδόντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ χειρὶ καὶ ψήφῳ. Μὴ γὰρ οἴεσθε τῶν μὲν οὔσιων, ἃς ἂν οἱ πρόγονοι καταλίπωσι, κληρονόμοι εἶναι, τῶν δὲ ὄρκων καὶ τῆς πίστεως, ἣν δόντες οἱ πατέρες ὑμῶν ὄμηρον τοῖς θεοῖς τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τῆς πόλεως μετεῖχον, ταύτης δὲ μὴ κληρονομεῖν.

128-129. Οὐ μόνον τοίνυν ἡ πόλις ὑμῶν οὕτως ἔσχε πρὸς τοὺς προδιδόντας, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ μοι ἀχθεσθῆτε, ὦ ἄνδρες, εἰ πολλάκις μέμνημαι τῶν ἀνδρῶν τούτων· καλὸν γάρ ἐστι πόλεως εὐνομουμένης περὶ τῶν δικαίων παραδείγματα λαμβάνειν· ἀσφαλέστερον γὰρ ἕκαστος ὑμῶν τὴν δικαίαν καὶ τὴν εὖορκον ψήφον θήσεται. Πausανίαν γὰρ τὸν βασιλέα αὐτῶν προδιδόντα τῷ Πέρσῃ τὴν Ἑλλάδα λαβόντες, ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν, τὴν θύραν ἀποικοδομήσαντες καὶ τὴν ὄροφὴν ἀποσκευάσαντες καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλθον, πρὶν ἢ τῷ λιμῷ ἀπέκτειναν, καὶ πᾶσιν ἐπίσημον ἐποίησαν τὴν τιμωρίαν, ὅτι οὐδ' αἱ παρὰ τῶν θεῶν ἐπικουραὶ τοῖς προδόταις βοηθοῦσιν, εἰκότως· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἀδικοῦσιν ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι, τῶν πατρῶν νό-

μίμων αὐτοὺς ἀποστεροῦντες. Μέγιστον δὲ τῶν ἐκεῖ γε-
γεννημένων τεκμήριόν ἐστιν, ὃ μέλλω λέγειν· νόμον γὰρ
ἔθεντο περὶ ἀπάντων τῶν μὴ θελόντων ὑπὲρ τῆς πα-
τρίδος κινδυνεύειν διαρρήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς
αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς ὃ μάλιστα φο-
βούμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν
ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν μετ' αἰσχύνης. Ἴνα δὲ εἰ-
δῆτε, ὅτι οὐ λόγον ἀναπόδεικτον εἴρηκα, ἀλλὰ μετ' ἀλη-
θείας παραδείγματα, φέρε αὐτοῖς τὸν νόμον.

Ν Ο Μ Ο Σ

130. Ἐνθυμεῖσθε δὴ ὡς καλὸς ὁ νόμος, ὃ ἄνδρες,
καὶ σύμφορος οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἀνθρώποις. Ὁ γὰρ παρὰ τῶν πολιτῶν φόβος ἰσχυρὸς
ὢν ἀναγκάσει τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνους ὑπο-
μένειν· τίς γὰρ ὄρων θανάτῳ ζημιούμενον τὸν προδότην
ἐν τοῖς κινδύνοις ἐκλείψει τὴν πατρίδα; ἢ τίς παρὰ τὸ
συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει εἰδῶς ὑποκειμένην
αὐτῷ ταύτην τὴν τιμωρίαν; οὐδεμίαν γὰρ ἄλλην δεῖ
ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον· εἰδότες γάρ, ὅτι
δυοῖν κινδύνειν ὑποκειμένοι ἀναγκαῖον ἔσται θατέ-
ρου μετασχεῖν, πολὺ μᾶλλον σιγήσονται τὸν πρὸς τοὺς
πολεμίους ἢ τὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς πολίτας.

147-148. Ἠγοῦμαι δέ, ὃ ἄνδρες, ὑπὲρ ἀπάντων τῶν
μεγίστων καὶ δεινοτάτων ἀδικημάτων μίαν ὑμᾶς ψῆφον
ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ φέρειν, οἷς ἅπασιν ἔνοχον ὄντα
Λεωκράτην ἔστιν ἰδεῖν, προδοσίας μὲν, ὅτι τὴν πόλιν ἐγ-
καταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὑποχείριον ἐποίησε, δήμου δὲ
καταλύσεως, ὅτι οὐχ ὑπέμεινε τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
κίνδυνον, ἀσεβείας δ', ὅτι τοῦ τὰ τεμένη τέμνεσθαι καὶ
τοὺς νεῶς κατασκάπτεσθαι τὸ καθ' ἑαυτὸν γέγονεν

αἴτιος, τοκέων δὲ κακώσεως τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων καὶ τῶν νομίμων ἀποστερῶν, λιποταξίου δὲ καὶ ἀστρατείας οὐ παρασχὼν τὸ σῶμα τάξει τοῖς στρατηγοῖς. Ἐπειτα τούτου τίς ἀποψηφιεῖται καὶ συγγνώμην ἔξει τῶν κατὰ προαίρεσιν ἀδικημάτων; καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἀνόητος, ὥστε τοῦτον σφάζων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προέσθαι τοῖς ἐγκαταλιπεῖν βουλομένοις, καὶ τοῦτον ἐλεήσας αὐτὸς ἀνελέητος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπολέσθαι προαιρήσεται, καὶ τῷ προδότῃ τῆς πατρίδος χάριν θέμενος ὑπεύθυνος εἶναι τῇ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίᾳ;

149-150. Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τῇ πατρίδι βοηθῶν καὶ τοῖς ἱεροῖς καὶ τοῖς νόμοις ἀποδέδωκα τὸν ἀγῶνα καὶ δικαίως, οὔτε τὸν ἄλλον τούτου βίον διαβαλὼν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος οὐδὲν κατηγορήσας· ὑμῶν δ' ἕκαστον χρὴ νομίζειν τὸν Λεωκράτους ἀποψηφιζόμενον θάνατον τῆς πατρίδος καὶ ἀνδραποδισμόν καταψηφίζεσθαι, καὶ δυσὶν καδίσκοιν κειμένοι τὸν μὲν προδοσίας, τὸν δὲ σωτηρίας εἶναι, καὶ τὰς ψήφους φέρεσθαι τὰς μὲν ὑπὲρ ἀναστάσεως τῆς πατρίδος, τὰς δὲ ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει εὐδαιμονίας. Ἐὰν μὲν Λεωκράτην ἀπολύσητε, προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς ναῦς ψηφιεῖσθε· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, διαφυλάττειν καὶ σφάζειν τὴν πατρίδα καὶ τὰς προσόδους καὶ τὴν εὐδαιμονίαν παρακελεύσεσθε. Νομίζοντες οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἰκετεύειν ὑμῶν τὴν χώραν καὶ τὰ δένδρα, δεῖσθαι τοὺς λιμένας, τὰ νεώρια καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἀξιοῦν δὲ καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἱερὰ βοηθεῖν αὐτοῖς, παράδειγμα ποιήσατε Λεωκράτη, ἀναμνησθέντες τῶν κατηγορημένων, ὅτι οὐ πλέον ἰσχύει παρ' ὑμῖν ἔλεος οὐδὲ δάκρυα τῆς ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1-2

δικαίαν...καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν κατηγορούμενα τῆς λέξεως *ἀρχήν*. Εἶναι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐναντίου τοῦ Λεωκράτους κατηγορίας δικαία μὲν, διότι ἐγένετο συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ ὑπληροεῦθη οὐχὶ ἐξ ἔμπαθείας, ἀλλ' ἐξ ἀγνοῦ συνειδότητος τοῦ κατηγοροῦ, εὐσεβῆς δέ, διότι ὁ ῥήτωρ θὰ ἐπικαλεσθῆ εὐθύς κατωτέρω τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ κρινομένῃ ὑποθέσει, ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν θεῶν, διότι ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀθῶν ἀποβαίνει ἐπωφελῆς καὶ εἰς τὴν πολιτείαν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. — *εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ* προκειμένου περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων οἱ ῥήτορες ἐσυνήθιζον νὰ ἐπικαλοῦνται ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου αὐτῶν τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας. — *τοῖς κατὰ τὴν πόλιν*· διότι ἐκάστη ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις ἐκτὸς τῶν πανελληνίων θεῶν εἶχε καὶ τοὺς λεγομένους *ἐγχωρίους* ἢ *ἐπιχωρίους* θεοὺς καὶ ἥρωας, οἱ ὅποιοι ἐτιμῶντο ὡς προστάται καὶ πολιῶχοι αὐτῆς. — *τὴν χώραν*· δηλ. τὴν ὑπαιθρον Ἀττικὴν. — *εἰσαγγέλλω*· εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων = καταγγέλλω ἐνώπιον τῆς βουλῆς ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου· ἢ δὲ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου εἰσαγγελία ἐγένετο συνήθως ἐπὶ ἀδικημάτων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν προέβλεπον οἱ κείμενοι νόμοι, οἷον κατὰ τῶν βυρσοδομούντων ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος ἢ προδιδόντων

τὴν πόλιν ἢ φρουρία ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιάν.—*αὐτῶν* ἢ γενικὴ εἰς τὸ *νεῶς*, *ἔδη* κλπ.—*ἔδη (θεῶν)*=ἀγάματα (τῶν θεῶν).—*τέμενος*=τόπος ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν, ἱερός.—*τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας*=τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένας θυσίας. Τὰς θυσίας ταύτας, τῶν ὁποίων τὴν ἐλοπτεῖαν εἶχεν ὁ *ἄρχων βασιλεύς*, ὑπεχρεοῦτο νὰ τελῇ πᾶς πολίτης· ἀλλ' ὁ Λεωκράτης φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν δὲν ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον τοῦτο καὶ ἐπομένως ἠσέβει πρὸς τοὺς θεοὺς.—*δ'* δηλ. *τὸ ποιῆσαι τοὺς θεοὺς ἐμὲ ἄξιον κατηγοροῦν*.—*καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει* συνωνυμία.—*συμφέρει*· καθόσον, ἂν ἀποδειχθῇ ἡ ἐνοχὴ τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτὸν ἡ θανατικὴ ποινή, ἡ πόλις θὰ ἀπαλλαγῇ ἐνὸς ἐπικινδύνου προδότου. — *ὡς... βουλευομένους*=ἔχοντες ὑπ' ὄψει σας, ὅτι πρόκειται νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν.—*τῇ ψήφῳ*· δηλ. τῇ ὑμετέρῳ.—*καὶ ἔχοντας=καὶ ὡς ἔχοντας*. — *ἔχω τινὰ ὑπὸ τῇ ψήφῳ*=ἔχω τινὰ ὑποχέριον τῆς ἀποφάσεώς μου, εἶμαι κύριος νὰ ἀποφασίσω περὶ τινος (ὑπὲρ ἢ κατά).—*ἀπαραίτητος δικαστῆς*=ἄκαμπτος, ἀμείλικτος δικαστῆς.—*γενέσθαι*· τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ *εὐχομαι*.—*ἀγών*=δικαστικὸς ἀγών, δίκη.—*καθίστημί τινα εἰς ἀγῶνα*=ἐμπλέκω τινὰ εἰς δίκην.—*σωθῆναι*· ἐκ τοῦ *εὐχομαι*.

§ 7-9

φέρω τὴν ψήφον ὑπὲρ τινος=ἀποφασίζω, ἐκδίδω τὴν ἀπόφασίν μου περὶ τινος.—*γραφῆ*· εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν=ἔγγραφος καταγγελία εἰς δημοσίαις δίκας.—*παρὰ νόμων γραφάς*· διὰ νὰ μὴ ὑποβάλλωνται νομοσχέδια (*ψηφίσματα*) εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἀντικείμενα εἰς ἰσχύοντας νόμους, ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία παρεῖχε τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἑν ἔτος εἰς τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν πολιτῶν νὰ διώξῃ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ τοιοῦτου παρατύπου ψηφίσματος ἢ καὶ ψηφισθέντος ἤδη νόμου. Ἡ τοιαύτη δίωξις ἐγένετο διὰ τῆς λεγομένης *γραφῆς παρὰ νόμων* (ἐνν. *ψηφισμάτων*).—*τοῦτο μόνον*=τοῦτο μόνον τὸ σημεῖον.—*ἐπανορθῶ*=διορθώνω.—*καθ' ὅσον... τὴν πόλιν*· ἐπεξήγησις τοῦ *τοῦτο* κλπ. =κατὰ τὴν ἔκτασιν δηλαδὴ (μόνον), κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ προταθὲν παράνομον ψήφισμα πρόκειται νὰ βλάβῃ τὴν πόλιν.—*δ*

ἐνεσθηκῶς ἀγῶν=ἡ προκειμένη, ἡ σημερινὴ δίκη.—οὐ μικρόν-
 τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως (ἔνν. πραγμάτων)=προστα-
 τεύει (=πρόκειται νὰ προστατεύσῃ) τὴν πόλιν οἷχί εἰς περιορι-
 σμένον τι σημεῖον, ἀπὸ περιορισμένης τιδὸς πλευρᾶς.—κατὰ
 παντὸς τοῦ αἰῶνος=εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, εἰς τὸ διηνεκές.—
 οἱ ἐπιγινόμενοι=οἱ μεταγενέστεροι.—τὴν κρίσιν=τὸν τρό-
 πον τῆς κρίσεως (ὑμῶν).—ἐνδέχασθαι=δυνατὸν εἶναι.—ἐκ-
 λείπω τὴν πατρίδα=ἐγκαταλείπω τὴν πατρίδα καὶ φεύγω.—
 πατρῷα ἱερὰ = τὰ ἱερὰ τῆς οἰκογενείας, οἱ ἄλλως ἐφέστιοι
 θεοὶ καλούμενοι.—θήκη = τάφος.—τίμημα=τιμωρία.—θά-
 νατος· παράθεσις εἰς τὸ μέγιστον... τῶν τιμημάτων.—ἐπιτί-
 μιον=ποινή, τιμωρία.—ἐπιτίμιον· ἔνν. καθέστηκε.—καθέ-
 στηκε=ἔστί.—παρεῖσθαι· τοῦ παρίεμαι=παραμελοῦμαι, παρο-
 ρῶμαι.—ὑπὲρ=περὶ.—τοιούτων· δηλ. ἀδικημάτων, οἷον τὸ
 ἀδίκημα (ἢ προδοσία) τοῦ Λεωκράτους.—ῥαθυμία=ἀμέλεια,
 ἔλλειψις προνοίας.—ἐπίδοξόν ἐστὶ τι=ἀναμένεται, θεωρεῖται
 πιθανόν τι.—κατεψηφισμένοι· ἔνν. αὐτοῦ· ἢ μετοχ. τροπικὴ=
 διὰ τῆς κατ' αὐτοῦ καταδικαστικῆς ἀποφάσεώς σας.—δωρεά·
 ἔννοεῖ τὰς ἠθικὰς ἀμοιβάς.—πρὸς ἐκάτερον δέ· ὁ δέ=γάρ.—
 τὴν μὲν· δηλ. τὴν τιμωρίαν.—τῆς δέ· δηλ. δωρεᾶς.—περὶ πλειο-
 νος ποιοῦμαι τι=θέτω τι εἰς ἀνωτέραν μοῖραν.

§ 14-15

περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἑλλῆσι=εἰ μὲν
 γὰρ ἐψηφίζεσθε περὶ ἀγνώτος τοῖς Ἑλλῆσιν ἀνθρώπου.—
 ἀγνῶς=ἄγνωστος.—ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἔδοκεῖτ' ἂν καλῶς ἢ φαύ-
 λως ἐψηφίσθαι=ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἂν ἔχετε ἐκδώσει καλὴν
 ἢ κακὴν ἀπόφασιν θὰ περιορίζετο μεταξύ σας=εἰς τὸν στενὸν
 κύκλον ὑμῶν (τῶν Ἀθηναίων) θὰ ἐσχολιάζετο ἡ ὀρθὴ ἢ ἐσφαλ-
 μένη ἀπόφασίς σας.—παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλῆσιν ἔσται λόγος=
 ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ συζητήσουν.—ἐπιφανῆς=ἔξακουστός, πα-
 σίγνωστος.—διὰ τὸν ἐκπλουν τὸν εἰς Ῥόδον κλπ' ἴδε εἰσαγω-
 γήν.—ἀπαγγελίαν ποιοῦμαι πρὸς τινα (ἢ τινί)=ἀναγγέλλω,
 φέρω εἰδήσεις εἰς τινα.—ἐργασία=τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας προερχό-

μενον κέρδος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία, ὅπως ἐνιαυθα=ἐμπόριον..—*οὔ*· εἰς τὸ *οἰκουμένην* κατὰ τὸ νοούμενον, δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης.—*τούτω*· ποιητικὸν αἷτιον.—*περὶ πολλοῦ ποιούμαι τι*=ἐνδιαφέρομαι, φροντίζω πολὺ διὰ τι.—*ᾧ πλεῖστον διαφέρετε...* *τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἄν*· ἡ πλοκὴ=τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἄν, ᾧ (=καθ' ὃ) πλεῖστον διαφέρετε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς (ἔχειν) καὶ πρὸς τοὺς γονεάς ὁσίως (ἔχειν) καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτίμως ἔχειν.—*διαφέρω τινός*=ὑπερέχω τινός.—*ὁσίως ἔχω πρὸς τινα*=τηρῶ τὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δικαίου ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις μου πρὸς τινα.—*φιλοτίμως ἔχω πρὸς τινα*=φιλοδοξῶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τινα.—*τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς ἔχειν* κλπ· οἱ Ἀθηναῖοι, ἰδίως τῶν πρὸ τοῦ Λυκούργου χρόνων, ἐφημίζοντο διὰ τὴν εὐσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

§ 16-17

τότε· δηλ. μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (338 π. Χ.)—*τοῖς αἰτίοις*=*τῷ αἰτίῳ* (δηλ. τῷ Λεωκράτει).—*καὶ δι' οὓς*· ἐννοεῖ τοὺς συνηγόρους τοῦ Λεωκράτους.—*γεγεννημένης γάρ*· ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁ δῆτωρ εἰσέρχεται εἰς τὴν καλουμένην *διήγησιν*.—*κατακομίζω τινὰ εἰς τὰ τείχη*=μεταφέρω τινὰ ἐκ τῆς ὑπαίθρου ἐντὸς τῶν τειχῶν πρὸς ἀσφάλειαν.—*τάττω εἰς τὰς φυλάκας*=τοποθετῶ πρὸς φρουρήσιν, δορίζω φρουράς.—*τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων*· αἱ γενικαὶ διαιρητικά.—*τῶν οἰκούντων Ἀθήνησιν*· δηλ. τῶν μετοίκων καὶ ξένων.—*καθ' ὅ,τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ*· εἶναι αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ ψηφίσματος=*ὅσους ἂν ἱκανοὺς εἶναι ἡγήσωνται*=ὅσους νομίσουν, ὅτι εἶναι ἀρκετοί.—*φροντίζω τινός*=σκέπτομαι, σκοτίζομαι διὰ κάτι.—*χρήματα*=πράγματα.—*τὸν λέμβον*· ἡ λέμβος εἶναι νεώτερον (κατὰ τό: βάρκα).—*περὶ τὴν Ἀκτὴν*· οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ δεξιᾶ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς τμήμα τῆς πειραιϊκῆς χερσονήσου.—*ἐξορμέω-ῶ*=προεκπλέω ἔξω τοῦ ὄρμου (τοῦ ἀγκυροβολίου) καὶ περιμένω.—*δείλην ὄψιαν*=κατὰ τὰς τελευταίας ἀπο-

γενματινάς ὥρας, τὸ βράδυ-βράδυ. Οἱ ἀρχαῖοι διήρουν τὴν ἡμέραν εἰς τέσσαρα μέρη 1) εἰς *πρωί*, περιλαμβάνον τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἐνάτης περιόπου πρωινῆς, 2) εἰς *ἀμφὶ ἢ περὶ ἀγορὰν πλήθουσιν* (9-12), 3) εἰς *μέσον ἡμέρας* ἢ *μεσημβρίαν* (12—2) καὶ 4) εἰς *δείλην*, ὑποδιαιρουμένην εἰς *δείλην πρωίαν* (2—4) καὶ *δείλην ὀψίαν* (4—6). — *κατὰ μέσην τὴν Ἀκτὴν* = εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Ἀκτῆς. — *διὰ τῆς πυλίδος* δηλ. τοῦ τείχους τοῦ Πειραιῶς. — *ἐλεῶ τινα* = αἰσθάνομαι λύπην, εἰκτινὸν πρὸς τινα. — *ἀνάγομαι* = κπλέω — *φυλακῆ* = φρούρησις. — *τὸ καθ' αὐτὸν μέρος* = ὅσον ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτόν, τοῦλάχιστον ἀπὸ μέρους του. — *καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Σωτείρας* τὸ μὲν πρῶτον ἔκειτο ἐν Πειραιεῖ, τὸ δὲ δεύτερον ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος κατὰ τὸν δῆμον Κορυθαλλέων. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐτιμῶντο ἰδιαίτερος ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λεωκράτους, διὸ καὶ λέγει ὁ ῥήτωρ, ὅτι ὁ κατηγορούμενος πρόκειται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειάν των. — *ἀφορῶ* = βλέπω μακρόθεν, ἀντικρῶζω. — *φοβοῦμαι* = αἰσθάνομαι δέος, ῥίγος. — *ἐφοβήθη* παρατηρητέα ἢ σύνδεσις μετοχῶν πρὸς ῥῆμα. — *αὐτίκα* = εὐθύς ἀμέσως, μετ' ὀλίγον.

§ 18-19

κατάγομαι = καταπλέω εἰς λιμένα. — *ἀφικνοῦμαι* ἐνταῦθα = ἀποβιβάζομαι. — *εὐαγγελίζομαι εὐτυχίας* = ἰγγέλλω, φέρω χαρμωσύνους εἰδήσεις δι' εὐτυχῆ γεγονότα. — *τὸ ἄστν τῆς πόλεως* = τὸ κατφικημένον μέρος τῆς πόλεως (δηλ. αἱ Ἀθῆναι). — *πληρῶ τριήρεις* = ἐξοπλίζω τριήρεις, ἐμβιβάζω πληρώματα ἐπὶ πολεμικῶν πλοίων. — *τὰ πλοῖα* δηλ. τὰ ἐμπορικά, τὰ ἄλλως *ὀλκάδες* καλούμενα. — *κατάγω τὰ πλοῖα* = ὀδηγῶ τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα. — *ναύκληρος* = ὁ ἰδιοκτήτης καὶ κυβερνήτης πλοίου. — *θεῖρο πλεῖν* δηλ. εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὅπως ἐπέβαλεν ὁ περὶ σίτου νόμος (πρὸβλ. τὸν *κατὰ σιτοπωλῶν* λόγον τοῦ Λυσίου). — *αὐτοῦ* δηλ. ἐν Ῥόδῳ. — *ἐξαιρῶ τὸν σῖτον* = ἐκφορτῶν τὸν σῖτον. — *χρήματα* = πράγματα, ἐμπορεύματα. — *διὰ τοῦτον* = ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου (τοῦ Λεωκράτους). — *καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ λέγω* = *καὶ ὅτι ταῦτα, ἃ λέγω, ἀληθῆ ἔστιν*. — *ἀναγνώσεται* δηλ. ὁ γραμ-

ματεὺς τῆς πόλεως ὁ καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἐκλεγόμενος.—
τῶν ἐν τῷ τόπῳ δηλ. ταῖς Ἀθήναις.—*τῶν παραγενομένων
 εἰς Ῥόδον*—*τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον καὶ ἐν Ῥόδῳ ὄν-
 των*.—*ἐν τῷ δήμῳ*—ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου.—*μεγάλα
 καταβεβλαφῶς*—*μεγάλην βλάβην καταβεβλαφῶς*—ὅτι εἶχε γί-
 νει πρόξενος μεγάλων ζημιῶν.—*τὴν πεντηκοστὴν* (ἐνν. *μερίδα*)
 ἢ *πεντηκοστὴ* ἦτο φόρος 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἰσπραττόμενος ἐπὶ
 παντὸς ἐξαγομένου ἢ εἰσαγομένου εἴδους, π. χ. σίτου κλπ.—*με-
 τέχων αὐτῆς*—μολονότι ἦτο μέτοχος εἰς τὴν ἑταιρείαν τῆς εἰσ-
 πράξεως αὐτῆς.

§ 43 44.

ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις—εἰς τοιαύτας τρομερὰς στιγμὰς.—
ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις.. κινδύνοις... καί... αἰσχύνῃ νο-
 οῦνται οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ ἡ ταπεινώσις, τὰ ὅποια εἶχε
 προκαλέσει εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς Χαι-
 ρωνείας.—*ὄπλα τίθεμαι ὑπὲρ τινος*—λαμβάνω τὰ ὄπλα πρὸς
 ὑπεράσπισίν τινος.—*τὸ σῶμα*—τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἑαυτόν.—*τά-
 ξαι*—ἵνα τοποθετήσουν αὐτὸν εἰς στρατιωτικὴν τινα ὑπηρε-
 σίαν.—*καὶ εὖσεβεῖν* δηλ. *εἰς τοὺς θεοὺς*.—*ἀπολύω τινά*—
 ἀθρώνω τινά.—*κληθεῖς*· διότι οἱ κατηγορούμενοι εἰς τὸ τέλος
 τῆς ἀπολογίας τῶν *ἐκάλουν* ἢ *παρεκάλουν*, ὅπως ἐλέγετο εἰς
 τὴν δικανικὴν γλῶσσαν, ὡς συνηγόρους αὐτῶν ῥήτορας.—*βοη-
 θῶ τινί*· ἐπὶ κατηγορουμένου—ὑπερασπίζω τινά, συνηγορῶ
 ὑπὲρ τινος.—*τολμῶ*—ἔχω τὸ ψυχικὸν σθένος, βαστῆ ἢ καρδιά
 μου, ὅπως λέγομεν κοινῶς.—*συμβάλλομαι*—συνεισφέρω, παρέχω
 τὴν συμβολήν μου.—*οὐκ ἔστιν ἥτις οὐ*—δὲν ὑπάρχει καμ-
 μία, πὺν νὰ μὴ ἐπομένως = πᾶσα.—*οὐκ ἔστιν ἥτις ἡλικία*
 ἀφοῦ καὶ οἱ γέροντες ἀκόμη ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν
 ἀρχῶν, ἵνα προσφέρουν τὰς πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα
 ὑπηρεσίας των.—*ἡ χώρα*—*οἱ χῶροι*—οἱ ἀγροί.—*ἡ χώρα
 τὰ δένδρα συνεβάλλετο*· διὰ τὴν περισταύρωσιν (πασσάλωσιν)
 τῶν χαρακωμάτων.—*τὰς θήκας*· διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἀφή-
 ρουν ἐκ τῶν μνημείων τοὺς λίθους καὶ ἐχρησιμοποιοῦν αὐ-
 τοὺς εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν.—*οἱ νεῶ τὰ*

δπλα· τὰ ὁποῖα ἀφιεροῦντο εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν πολεμικῶν λαφύρων (πρβλ. τὴν ἀνάθασιν τῶν ἀσπίδων τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Παρθενῶνα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ). — *χαράκωσις* = ὀχύρωσις διὰ προχείρων χαρακωμάτων. — *ἐφ' ὧν*. ἔνν. ἔργων.

§ 45.

ὧν = τούτων δὲ (πάντων). — *τὸν μὴδὲ ξυνενεγκεῖν... ἀξιώσαντα* = αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκρινεν ἄξιον ἑαυτοῦ (δὲν κατεδέχθη) νὰ βοηθήσῃ μαζί με τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἐκφορὰν τῶν νεκρῶν. — *μὴδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἐλθεῖν* = οὔτε νὰ παρακολουθήσῃ (κἄν) τὴν ἐκφορὰν, τὴν κηδείαν. — *ζημιῶσαι*· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *εἰκός* (*ἔστι*). — *ὥς... γεγενημένων* = μετὰ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχουν μείνει. — *τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος* = τὸ καθ' ἑαυτόν, ὅσον ἔξηρατῶ ἐκ μέρους του. — *ὀγδόῳ ἔτει* = μετὰ ὀκτῶ ἔτη. — *προσαγορεύω τινά* = χαιρετίζω τινά.

§ 46-48

περὶ ὧν· δηλ. ἀνδρῶν = περὶ τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ὁ ῥήτωρ κάμνει τὴν λεγομένην ἐν τῇ ῥητορικῇ *παρέκβασιν*, ἣτις κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου, πράγματι ὅμως συντελεῖ εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν αὐτῆς. — *μικρῷ πλείω* = ὀλίγον περισσότερα. — *διέρχομαι* = διεξέρχομαι, λέγω. — *ἀλλότριος* = ξένος, ἄσχετος. — *εὐλογία* = ἔπαινος, ἐγκώμιον. — *ποιοῦσι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων* = καθιστοῦν σαφῆ (εὐκόλον) τὸν ἔλεγχον (= ἀποτελοῦν ἀμείλικτον κατηγορητήριον) κατ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πράττουν τὰ ἀντίθετα (ἐπιδεικνύουσιν ἀντίθετον διαγωγὴν). — *καὶ δίκαιον*· ἔνν. *ἔστι*. — *τῶν κινδύνων*· δηλ. τῶν πολεμικῶν. — *ψυχῇ* = ζωῇ. — *ἀνάλωσαν* (καὶ *ἀνήλωσαν*)· τοῦ *ἀναλώω* (ἢ *ἀναλίσκω*) = δαπανῶ ἐπὶ ζωῆς = θυσιάζω. — *τοῖς πολεμοῖσι*· δηλ. τοῖς Μακεδόσι. — *ἀπαντῶ τινι* = ἐξέρχομαι πρὸς συνάντησιν, ἀντιμετώπισιν τινος. — *ἐπὶ τοῖς ὄρεισις τῆς Βοιωτίας*

Λυκούργου λόγος κατὰ Λεωκράτους

παρὰ τὴν Χαιρώνειαν.—*ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας*· τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχε καὶ ὁ Λυκοῦργος, ὡς ὁ Δημοσθένης, περὶ τῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀγώνων.—*τὴν χώραν*· δηλ. *τὴν ἑαυτῶν* (τὴν Ἀττικὴν).—*κακῶς ποιῶ τινα*—βλάπτω, καταστρέφω τινά.—*προέμενοι*· τοῦ *προῖμαι*· *προῖμαί τί τινοι*—ἀφήνω τι εἰς τὴν δι' αὐτοῦ τινος.—*φυλακὴν*· ἔνν. τῆς χώρας.—*τῶν λιθίνων περιβόλων*· δηλ. τῶν τειχῶν.—*τὴν θρέψασαν*· ἔνν. χώραν.—*περιορῶ*—ἐπιτρέπω, ἀνέχομαι.—*πορθοῦμαι*—καταπατοῦμαι, λαφυραγωγοῦμαι.—*πορθομένην*· ἡ μετοχ. κατηγορηματικὴ.—*ποιητὸς πατήρ*—θετὸς πατήρ.—*ἔχω πρὸς τινα*· μετὰ τροπικοῦ ἐπιρρήματος—διάκειμαι πρὸς τινα.—*ταῖς εὐνοίαις*· τοῦ κατὰ τι—ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην, ἀπὸ ἀπόψεως ἀγάπης.—*προσηκούσας*· ἔνν. *αὐτοῖς*.—*ὁ μὴ φύσει προσήκων τινὶ*—ἐκεῖνος, ὅστις δὲν συνδέεται πρὸς τινα διὰ φυσικῆς συγγενείας, διὰ φυσικοῦ δεσμοῦ.—*πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας*· ἔνν. ἡ Ἀττικὴ φύσει προσῆκε τοῖς Ἀθηναίοις, οἱ ὅποιοι καὶ ἔκαυχῶντο, διότι ἦσαν αὐτόχθονες.—*καταδεέστερον διάκειμαι πρὸς τινα*—τρέφω πρὸς τινα μικροτέραν στοργήν, δὲν ἀγαπῶ τινα ἐπαρκῶς.—*οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας . . . διάκεινται*· ἡ ἔννοια· οἱ Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐχθρῶν, διότι ἀγαπῶντες τὴν Ἀττικὴν ὡς φυσικὴν πατρίδα των περισσύτερον τῆς Βοιωτίας, πρὸς τὴν ὁποίαν συνεδέθησαν δι' ἐπικτήτου δεσμοῦ, δηλ. τῆς συμμαχίας, δὲν ἠείχοντο νὰ ἀναμείνουν τοὺς πολεμίους εἰς τὰ ἐδάφη αὐτῆς, τὰ ὅποια κατ' ἀνάγκην θὰ ὑφίσταντο μοιραίας καταστροφάς.—*τοιαύταις γνώμαϊς χρησάμενοι*—μολονότι ὑπὸ τοιούτων ἀντιλήψεων ἐνεφροῦντο, ὑπὸ τοιούτων ἰδανικῶν ἐνεπνέοντο.—*τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν*· ἔννοεῖ τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν παλαιότερων πολέμων.—*οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινώνησαν*—δὲν ἀπῆλυσαν τῆς ἰδίας πρὸς ἐκείνους εὐτυχίας, δὲν εἶχον τὴν ἰδίαν τύχην μὲ ἐκείνους [ὡς λ.χ. μὲ τοὺς ἐν Μαραθῶνι ἀγωνιστὰς].—*τῆς ἀρετῆς*—τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνδρείας των, τῆς τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν ἀνδρείαν των.—*ἀμύνω ὑπὲρ τινος*—ἀγωνίζομαι ὑπὲρ τινος.

§ 49-50

τὰ ἄθλα τοῦ πολέμου=τὰ κέρδη τοῦ πολέμου.—τοῖς τελευ-
τήσασιν· δηλ. ἐν τῇ μάχῃ τῆς Χαιρωνείας —οὐδ' οἷόν τ' ἐστίν=
οὐδ' ἔξεσιν=οὐδὲ ἐπιτρέπεται.—διάνοια=ψυχή.—πιήσω
φόβον (σύστοιχον ἀντικείμενον)=αἰσθάνομαι φόβον, κάμπτομαι
πρὸ τοῦ φόβου.—οἱ ἐπιόντες=οἱ ἐχθροί.—καλῶς=ἐντίμως,
ἐνδόξως.—οὐδέ...εἰς· πρὸς ἔμφασιν ἀντὶ τοῦ οὐδεῖς=οὔτε ἕνας
ἀπολύτως (ἄνθρωπος).—φεύγοντες· ἐνεστώς τῆς προσπαθείας.—
ἐδήλωσε· ἀμεταβάτως=δείλη ἐγένετο=ἐφάνη, κατεδείχθη.—
ἐδήλωσε δέ...ἀρετή· ἐνν. ἐκ τοῦδε=ἀπὸ τὸ ἐξῆς γεγονός.—τῶν
ἀπάντων· δηλ. Ἑλλήνων.—μεταλλάττω τὸν βίον=ἀποθνήσκω.—
τὰ τῆς Ἑλλάδος· δηλ. πράγματα=ἡ Ἑλλάς.—ιδίᾳ=πρὸς ἰδίαν
ὠφέλειαν, πρὸς ἰδιοτελεῖς σκοπούς.—πολεμοῦντες .. προκινδύ-
νεύοντες· αἱ μετοχ. ἐκ τοῦ φανερόν ἐποίησαν (κατηγ. μετοχ.).—
στέφανος=τιμή.

§ 51

καὶ δι' ἄ=καὶ διὰ ταῦτα (δηλ. τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐλευθε-
ρίαν).—ἐπιτηδεύω=ἐργάζομαι μετὰ ζήλου, ἀγωνίζομαι.—ἐπί-
στασθε κλπ.· ἀσυνδέτως πρὸς τὰ προηγούμενα ὡς ἀποτελοῦντα
ἐπεξηγήσιν αὐτῶν.—παρὰ τοῖς ἄλλοις· δηλ. ἀνθρώποις, Ἑλ-
λησιν.—εὐρήσετε δέ· ὁ δὲ ἐνταῦθα = ὄθεν, διὰ τοῦτο.—
ἀθλητὰς ἀνακειμένους = ὅτι εἶναι ἰδρυμένοι ἀνδριάντες ἀθλη-
τῶν. Εἰς τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγώνων καὶ δὴ τῶν
᾽Ολυμπίων αἱ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων κατήγοντο, ἐφιλοτιμοῦντο
ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ ἀνεγείρουν ἀνδριάντας.—στρατηγούς
ἀγαθοὺς· ὅπως λ.χ. τοῦ Κόνωνος καὶ Τιμοθέου.—τοὺς τὸν
τύραννον ἀποκτείναντας· τοὺς τυραννοκτόνους Ἀρμόδιον καὶ
Ἀριστογείτονα, τῶν ὁποίων οἱ χαλκοὶ ἀνδριάντες ἦσαν ἰδρυμένοι
εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν.—τοιούτους ἀνδρας· οἱ οἱ ἀγαθοὶ
στρατηγοὶ καὶ οἱ τυραννοκτόνοι.—οὐδ'...ὀλίγους εὐρεῖν ῥάδιον=
καὶ ὀλίγους ἀκόμη νὰ εὕρη κανεῖς δὲν εἶναι εὐκόλον.—στεφανίτας
ἀγῶνας· στεφανίτης ἀγὼν ἔκαλεῖτο ὁ ἀθλητικὸς ἀγὼν, ἐν τῷ
ὁποίῳ ὡς ἔπαθλον ἐδίδεδτο στέφανος (σελίνου, πίτυος, κοτίου).

δάφνης).—*εὐπειῶς*—εὐκόλως.—*ἔστι* μετ' ἀπαρεμφ.—εἶναι δυνατόν.—*γεγονότας* ἢ μετοχ. ἐκ τοῦ *ἰδεῖν*.—*πολλαχόθεν γεγονότας*—ἐκ πολλῶν πόλεων προερχομένου, ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν.

§ 59—62

ἦξει... φερόμενος—θὰ φθάσῃ δὲ ἴσως (ὁ Λεωκρ.) ἐν τῇ φορᾷ τοῦ λόγου του εἰς ἐκείνην τὴν δικαιολογίαν—θὰ προβάλλῃ ἴσως μετὸν κατήφορον, τὸν ὅποιον θὰ ἔχη πάρει, τὸ ἐπιχειρήμα.—*κύριος* ἔνν. *ἦν*—εἶχεν εἰς χεῖράς του, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του.—*οὔτε γὰρ νεωρίων... οὔτε στρατοπέδου* κλπ. προβλ. τὰ περὶ *εἰσαγγελίας* λεγόμενα ἐν § 1-2.—*δύως*—ἐν γένει, μὲ ἕνα λόγον.—*τῶν τῆς πόλεως* ἔνν. *πραγμάτων*—τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διαθέτει ἡ πόλις.—*ἐκδοτον ποιῶ τὴν πόλιν*—*ἐκδίδομι τὴν πόλιν*—προδίδω τὴν πόλιν.—*οἱ μὲν* δηλ. κύριοι *τῶν νεωρίων, στρατοπέδων* κλπ.—*ἀδικῶ τινα*—βλάπτω τινά.—*τὰ πάτρια νόμιμα*—αἱ πατροπαράδοτοι συνήθειαι.—*ἀποστερῶν* ἢ μετοχ. τροπική.—*τῶν πατρίων νομίμων ἀποστερῶν* διότι δὲν ἔξετέλει τὰς δημοσίας θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο πᾶς Ἀθηναῖος πολίτης (προβλ. § 1·2), καὶ δὲν προσέφερε τὰς νενομισμένας τιμὰς εἰς τοὺς νεκροὺς (*χοάς, ἐναγίσματα* κλπ.), τὰς ὁποίας κατὰ παράδοσιν ἀπένεμον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ὠρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους (προβλ. § 97).—*ὑπὸ ἐκεῖνων* δηλ. *τῶν κυρίων τῶν νεωρίων* κλπ.—*προδοθεῖσαν*—*εἰ προουδόθη*.—*ἐξέλιπεν* ἔνν. αὐτήν, τὴν πόλιν.—*ἀοίκητος*—ἀκατοίκητος, ἔρημος.—*κακῶς πράττω*—δυστυχῶ.—*μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν*—*εἰκός ἐστι τυχεῖν* (τὰς πόλεις) *μεταβολῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον*.—*εἰκός ἐστιν*—εἶναι πιθανόν, ὑπάρχει ἐλπίς.—*ἀνάστατον* δηλ. πόλιν τινά.—*ἀνάστατος γίνομαι*—καταστρέφομαι, ἔρημοῦμαι.—*στερηθῆναι* τὸ ἀπαρ ἐκ τοῦ *εἰκός ἐστιν*, ὅπερ ἐνταῦθα—εἶναι φυσικόν, ἐπόμενον.—*ζῶντι* ἢ μετοχ. χρονική.—*ἐλπίς* ἔνν. *ἐστίν*.—*μεταπεσεῖν*—*μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον*.—*συναναίρεται*—*σὺν τῷ βίῳ ἀναίρεται*—μαζὶ μὲ τὴν ζωὴν του ἔξαφανίζονται, κάμνουν πτερά.—*πέρας ἔχειν τὴν ἀτυχίαν*—νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν.

εἰς τὸ μὴ περαιτέρω ἢ ἀτυχία. — *τεκμήριον δὲ μέγιστον* ἐνν. *τόδε ἐστίν*. — *ὑπὸ τῶν τυράννων* δηλ. τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν του (560—510 π.Χ.). — *ὑπὸ τῶν τριάκοντα* δηλ. τῶν 30 ὀλιγαρχικῶν (τυράννων), οἵτινες κατασταθέντες ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων διεχειρίσθησαν τὴν ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 404 π. Χ. μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 403. — *καθαιρεῖται τὰ τείχη* = κρημνίζονται τὰ τείχη. — *ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τείχη καθηρέθη* διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 404 π. Χ., ἢ ὅποια ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ κρημνίσουν τὰ λεγόμενα *μακρὰ τείχη* καὶ τὰ *περὶ τὸν Πειραιᾶ*. — *ἀμφοτέρων* δηλ. τοῦ Πεισιστράτου ἀφ' ἐνός, τῶν τριάκοντα καὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Λακεδαιμονίων ἀφ' ἑτέρου. — *ἠλευθέρωθημεν καὶ... ἠξιώθημεν προστάται γενέσθαι* ἐκ μὲν τῶν πρώτων ὑπὸ τῶν τυραννοκτόνων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τοῦ Κόνωνος, ὅστις νικήσας ὡς ναύαρχος τῶν περσικῶν ναυτικῶν δυνάμεων τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Κνίδῳ (ἀκρωτηριῶ τῆς Μ. Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Ῥόδου) τῷ 394 π. Χ. καὶ κυριαρχήσας τῆς θαλάσσης καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἀνφοδόμησε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν πρῶν συμμάχων αὐτῶν ἀποκατέστησεν. — *ἀλλ' οὐκ ὄσαι* = *ἀλλ' οὐ ταῦτὰ ἔπραξαν, ὄσαι*. — *τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ* = οὕτω λ.χ., οὕτω ἐπίσης. — *εἰ καὶ παλαιότερον εἶπεῖν ἐστι* = ἂν καὶ εἶναι ὀλίγον παλαιὸν διὰ νὰ τὸ ἀναφέρει κανεῖς. — *τὴν Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι* πρόληψις = *τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι Τροία*. — *ἐπάρχω τινός* = ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, τὴν κυριαρχίαν μου τινά. — *πάσης ἐπάρξασα τῆς Ἀσίας* κατὰ ῥητορικὴν ὑπερβολήν, διότι οὐδέποτε συνέβη τοῦτο. — *τὸν αἰῶνα* = εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. — *συνοικισθεῖσαν* ἢ μετοχὴ ἐκ τοῦ *ἀκήκοεν* παρατηρητέα ἢ ἀντικατάστασις τῆς εἰδικῆς προτάσεως ([*ἀκήκοεν*], *ὅτι*) διὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς. — *Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν* ὁ ῥήτωρ, μὴ ἱστορῶν ἄλλως γεγονότα, ἀλλ' ἀναφέρων ἀπλῶς ταῦτα ἐν τῷ λόγῳ του, δὲν ἀκριβολογεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς χρονολογίας ἀναφέρων συνήθως στρογγύλους ἀριθμούς. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐνταῦθα. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ πῆς ἱστορίας, ὅτι ἡ Μεσσήνη συνφασίθη

ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τῷ 369 π. Χ., δηλαδή κατὰ τὴν πρώ-
την αὐτοῦ εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπομένως ἀπὸ μὲν
τοῦ α΄ μεσσηνιακοῦ πολέμου (743 π. Χ.), τὸν ὁποῖον ἔχει προ-
φανῶς ὑπ' ὄψει ὁ Λυκοῦργος, ἐμεσολάβησαν 375 ἔτη, ἀπὸ δὲ
τοῦ γ' καὶ τελευταίου (464) μόνον 95.

§ 75-77

καίτοι = καὶ ὅμως. — *ὕμεις* = *ὁμεῖς αὐτοί*. — *νομίζω* ἔν-
ταῦθα = συνηθίζω καὶ νομοθετῶ. — *περὶ τούτων* δηλαδή σχε-
τικῶς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἄμυναν τῆς
πατρίδος. — *ἔχετε ταῖς διανοαῖς* = σκέπτεσθε. — *θεωρῶ* = παρα-
τηρῶ, σκέπτομαι. — *ἄξιον γάρ*. ἰ τὸ πλήρες· *ἄξιον γάρ ἐστι καίπερ*
πρὸς εἰδότας λέγοντα, ὅμως διελεθεῖν (= διηγῆσασθαι λεπτομε-
ρῶς). — *ἔθος* = ἔθιμον, ἄγραφος νόμος. — *κατασκευάζω τι* = κα-
νονίζω τι. — *ταῦτα* δηλ. τὰ ὁποῖα ἂνωτέρω ἐξέφρασε διὰ τοῦ
περὶ τούτων. — *οἷς* δηλ. *νόμοις καὶ ἔθεσι*. — *σεμνός* = σεβα-
στός. — *γάρ* = δηλαδή. — *γραμματεῖον* = τὸ ἐφ' οὗ γράφει τις. —
ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐν Ἀθήναις οἱ νέοι εἰσερχόμενοι εἰς
τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν (18 ἔτος) ἐνεγράφοντο ὑπὸ τῆς συνελεύ-
σεως τοῦ δήμου εἰς κατάλογον, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο *ληξιαρχικὸν*
γραμματεῖον (πρβλ. τὸ σημερινὸν δημοτολόγιον) φυλασσόμε-
νον ὑπὸ τοῦ οἰκείου δημάρχου. Μόνον ἀπὸ τῆς ἐπιτήμου ταύ-
της πράξεως καὶ ἐντεῦθεν ἠδύναντο οἱ νέοι νὰ τύχῃσι τῆς πα-
τρικῆς κληρονομίας (*ἀρχειν τῆς λήξεως*). — *λείπω τὴν τάξιν* =
ἐγκαταταλείπω τὴν θέσιν μου. — *ἀμύνω τι* = βοηθῶ τινα. — *εὐ-
θύς* = ἀμέσως, δηλ. μόλις ἀπέφυγε τὸν ὄρκον. — *ἀνθ' ὧν* = διὰ τὰ
ὁποῖα, δηλ. τὴν ἐπιτοκίαν ἢ τὴν σκόπιμον ἀποφυγὴν τοῦ ὄρκου. —
παρασιάτης = ὁ παραπλεύρως ἰστάμενος, ὁ σύντροφος μάχης. —
στοιχῶ (στοιχός) ἔνταῦθα = βαίνω ἢ ἵσταμαι ἐν τάξει μάχης. —
διὰ ἂν στοιχήσω = με ὅποιον καὶ ἂν ταχθῶ εἰς τὴν γραμμὴν. —
ἀμύνω ἔνταῦθα ἀμεταβ. = ἀμύνομαι. — *ὑπὲρ ἰερῶν καὶ δόσιων*
ἰερά = τὰ καθιερωμένα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ναοὶ κλπ.,
δосια = τὰ καθιερωμένα κατὰ τοὺς θεοὺς κανόνες, δηλ. θρησκευ-
τικαὶ διατάξεις καὶ συνήθειαι. — *δосια καὶ δίκαια* = τὰ κατὰ
θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην διάταξιν καθωρισμένα. — *ἀρείων* ἐν

χρήσει ὡς συγκρ. τοῦ ἐπιθ. ἀγαθός=ἰσχυρότερος.—*εὐηκοῶ*=
ὑπακούω προθύμως.—*εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων*=θὰ ὑπα-
κούω εἰς τοὺς ἑκάστοτε δικάζοντας, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικα-
στηρίων.—*ἰδρῶ*=θέτω, θεσπίζω.—*ἰδρυμένοι θεσμοὶ*=οἱ κεί-
μενοι νόμοι.—*ὁμοφρόνως*=συμφώνως, ἀπὸ κοινοῦ.—*ἀναιρῶ*=
καταλύω, ἀνατρέπω.—*Ἰστωρ (οἶδα)*=εἰδήμων, κριτής, μάρτυς.—
Ἄγλαυρος· θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, ἡ ὁποία ἐθυσίασεν ἐκου-
σίως κατὰ χρησμόν χάριν τῆς πόλεως τὴν θυγατέρα αὐτῆς Ἄλ-
κίππην καὶ ἠξιώθη θείων τιμῶν.—*Ἐννάλιος*· ἐπίθετον τοῦ
Ἄρεως.—*Θαλλῶ*· μία τῶν Ὠρῶν· Ὠραι δὲ ἦσαν αἱ θεαὶ τῶν
κανονικῶν τοῦ ἔτους τροπῶν, αἵτινες διὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν με-
ταβολῶν ἐπιφέρουσι τὴν αὔξησιν τῶν φυτῶν καὶ τὴν εὐφορίαν.—
Αὐξῶ, *Ἥγεμόνη*· ἦσαν δύο ἐκ τῶν Χαρίτων· αἱ δὲ Χάριτες
ἦσαν θεαὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐθύμου ἐν τῷ βίῳ.

§ 78

ἄσιος=εὐσεβής, πλήρης εὐλαβείας.—*προδοσία*=διὰ τῆς προ-
δοσίας του.—*τὸ τούτου μέρος*=ὅσον ἐξηριᾶτο ἀπὸ αὐτόν.—*ἐκ-
λείπω*=ἐγκαταλείπω.

§ 79 81

καὶ μὴν=πρὸς τούτοις, ἀκόμη.—*συνέχω*=συγκρατῶ, σφύ-
ζω.—*τρία*· δηλ. *μόρια*, στοιχεῖα.—*ἡ πολιτεία συνέστηκε*=
ἔχει γίνεαι, συγκροτηθῆ ἡ πολιτεία.—*ταύτην*· καθ' ἑλξιν πρὸς τὸ
κατηγ. *πίστιν* ἀντὶ τοῦ *τοῦτον* (τὸν ὄρκον)· οὕτω καὶ κατωτέρω
ταύτην πίστιν ἔδοσαν αὐτοῖς.—*πίστις*=ἐγγύησις.—*ταύτην πί-
στιν ἔδοσαν*· πλὴν τῶν ἰδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ὠρκίζοντο τὸν ἐν κεφ.
77 ὄρκον, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δικασταὶ ὤμνουσιν, ὅτι θὰ ἐκπλη-
ρῶσι πιστῶς τὰ καθήκοντά των.—*ἀπολύομαι*=ἀπαλλάσσομαι,
γλυτώνω.—*ἐπιορκήσας=εἰ ἐπιορκήσεις*· τούτου ἀπόδοσις οὗτ'
ἂν λάθοι οὗτ' ἂν ἐκφύγοι.—*εἰ μὴ αὐτός*· δηλ. *δίκην δώσει*=
θὰ τιμωρηθῆ.—*ἔδοσαν αὐτοῖς*=ἔδωκαν ἀναμεταξύ των, ὠρκί-
σθησαν.—*παρ' αὐτῶν*=ἀπὸ τὸν ἑαυτῶν των, ἐξ ἰδίας ἐπι-
νοίας.—*τὸν παρ' ὑμῖν*· δηλ. τὸν ὄρκον τῶν ἐφήβων (§ 77).—
δν=τοῦτον δέ.—*ἀτεχνῶς* (ἐκ τοῦ *ἀτεχνῆς*)=ἀκριβῶς, σαφῶς.—

(καί) μοι· δοτ. ἠθικὴ=παρακαλῶ.—περὶ πλείονος ποιούμαι τι· ἴδε § 9.—τοὺς τελευτήσαντας=οἱ ἂν τελευτήσωσι.—τῷ πολέμῳ=διὰ τοῦ πολ. μου —ἀνάστατον ποιῶ=καταστρέφω, ἐρημώνω.—προαιροῦμαι τὰ τοῦ βαρβάρου=τροτιμῶ τοὺς βαρβάρους, πηγαίνω μὲ τὸ μέρος τῶν βαρβάρων.—δεκατεύω τινὰ=ὑποχρεώνω τινὰ νὰ πληρώνη τὸ δέκατον τῶν εισοδημάτων του, τὸν καθιστῶ φόρου ὑποτελῆ.—καταβάλλω=κρημνίζω, μεταβάλλω εἰς συντρίμματα.—ὑπόμνημα=ἀνάμνησις, ἐνθύμιον.—ἐν τούτῳ· δηλ. τῷ ὄρκῳ.

§ 82

γίγνομαι ἀγαθὸς πρὸς τὸν κίνδυνον=ἀντιμετωπίζω μὲ γενναιοσύνη τὰς κινδύνους.—εὐδοκιμῶ=ἔχω καλὴν φήμην, διακρίνομαι.—δ· ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα=τοῦτο δέ, τὸ ἔξῃς.—ὥστε μὴ=ἵνα μή.—ἀδοξῶ· ἀμεταβ.=περιέρομαι εἰς ἀδοξίαν, ἀνυποληψίαν, χάνω τὴν φήμην μου.—περιορῶ=παραβλέπω, ἀφήνω.—μετὰ πολλῶν· ἔνν. κινδύνων.—εὐκλεία=καλὴ φήμη, δόξα.

§ 83-84

οὐκ ἔστιν ὑμῖν περιιδεῖν=δὲν δύνασθε νὰ παραβλέψετε σεῖς.—οὐδὲν τούτων· δηλ. τῶν ἀδικημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος.—διελθεῖν=διεξελθεῖν, διηγῆσασθαι.—περὶ τούτων· δηλ. τῶν ἀδικημάτων τοῦ Λεωκράτους.—διαφέρω τινός=ὑπερέχω τινός.—γάρ· ἐπεξηγηματικός.—ἐξανίστημί τινα=ἐκδιώκω τινά.—ἀναιρῶ· ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου=δίδω χρησμόν.

§ 85-87

Δελφοί=οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν.—χρηστήριον=χρησμός.—δι· ἀπορρήτων=μυστικῶς.—ἐκδοτός=ὁ προδιδόμενος.—διακαρτερῶ=ἐμμένω μέχρι τέλους, ἐγκαρτερῶ.—εἰς τὴν πατρίδα· ὁ προσδιορισμὸς συναπτεῖς τῇ μετοχῇ κατακλεισθέντες.—ἐτέ-

ραν μεταλλάξει τὴν χώραν—να ανταλλάξωσι με ἄλλην τὴν χώραν των.—**προσέχειν**· διὰ νὰ κάμουν δηλαδή ὅ,τι χρειάζεται, ὅταν τὸν εὗρουν νεκρόν.—**ὄπως ἂν**—ἵνα, ἂν δυνηθῆ.—**ὑποδύομαι κατὰ τὰς πύλας**—ἐξέρχομαι κρυφίως (—ὑπὸ) διὰ τῶν πυλῶν.—**προσπεσόντα**· ἢ σύνταξις=**(φασίν) ἀποκτεῖναι Κόδρον προσπεσόντα (αὐτῷ, τῷ ἐτέρῳ)**.—**προσπίπτω τινί** (ἢ πρὸς **τινα**)—ἐπιπίπτω, ὀρμῶ κατὰ τινος.—**περιλείπομαι**—ὑπολείπομαι, ἐπιζῶ.—**παροξύνομαι**—ἐξερεθίζομαι, ἐξοργίζομαι.—**πτωχὸς**—ἐπαίτης.—**σπῶ**· ἐπὶ ξίφος—ἔλκω τὸ ξίφος ἐκ τῆς θήκης.—**ἀποκτεῖναι**· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ **φασί**.—**Πρυτανεῖον**· τὸ Πρυτανεῖον ἦτο δημόσιον κατάστημα κείμενον ὑπὸ τὸ βόρειον τεῖχος τῆς πόλεως παρὰ τῇ ἀγορᾷ καὶ ἦτο κατ' ἀρχάς, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, τόπος, εἰς ὃν συνήρχοντο οἱ πρυτάνεις. Ἐν αὐτῷ ἐφιλοξενοῦντο οἱ ξένοι τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο οἱ πρυτάνεις καὶ οἱ ἔξοχοι τῶν πολιτῶν οἱ ἀξιωθέντες τῆς τιμῆς ταύτης διὰ τὰς ἰδίας ἢ διὰ τὰς τῶν προγόνων πρὸς τὴν πόλιν εὐεργεσίας. Ἡ ἐν τῷ Πρυτανεῖῳ σίτησις ἦτο μεγίστη τιμῆ, ἐδίδετο δὲ ἢ ἐπὶ ὄρισμένον χρόνον ἢ εἰς τὸ διηνεκὲς (**ἀεῖστοι**). Πρυτανεῖον εἶχε πᾶσα ἑλληνικὴ πόλις, ἐθεωρεῖτο δὲ τοῦτο ὡς τὸ συμβολικὸν κέντρον τῆς ἀνεξίτητης αὐτῆς.

§ 88 · 89

ἀντικαταλλάττομαί τι ἀντί τινος—δίδωμι ἀντὶ ἐτέρου.—**τοιγαροῦν**—διὰ τοῦτο λοιπόν.—**μονότατος**· ὑπερθ. τοῦ μόνος—εἷς καὶ μόνος, μόνος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους.—**ἐπώνυμος**· ἐνταῦθα—ὁ δίδων τὸ ὄνομά του εἷς τι. Ἐννοεῖ τοὺς 10 ἐπωνύμους ἥρωας τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὰ ὀνόματα ὕστερον αἱ φυλαὶ τῶν Ἀθηναίων (Αἰαντίς, Αἰγιής, Ἀκαμαντίς, Ἀντιοχίς, Ἐρεχθίς, Ἴπποθοωντίς, Κεκροπίς, Λεοντίς, Οἰνηίς καὶ Πανδιονίς). Εἰς τοὺς ἥρωας τούτους ὁ Λυκοῦρκος καταλέγει καὶ τὸν Κόδρον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν του. Οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐπωνύμων εἶχον ἰδρυθῆ πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.—**ἰσοθέων τιμῶν**· διότι καὶ οἱ ἥρωες ἐτιμῶντο ὡς οἱ θεοί.—**ὑπὲρ ἧς**· δηλ. χώρας.—**σπουδάξω ὑπὲρ τινος** (ἢ **περὶ τινος**)—ἐνδιαφέρομαι, ἐνεργῶ ὑπὲρ τινος.—**ἐκληρονόμουν**· διότι ὡς φέρουσα τὰ διό-

ματά των ἐθεωρεῖτο κληρονομία των.—*οὐ καλὸν*—δὲν εἶναι εὐ-
πρεπές.—*τὴν αὐτήν*· δηλ. γῆν.—*διαφέροντας*· ἴδ. § 82.

§ 94

ἐπισκοπῶ—ἐπιβλέπω.—*ἀγαθὰ πάσχω*—εὐεργετοῦμαι.—*μὴ
ὄτι ἀμαρτεῖν... ἀλλ' ὄτι... ἀσέβημά ἐστι*—ὄχι μόνον τὸ νὰ ἀμαρ-
τήσωμεν (εἰς τοὺς γονεῖς), ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ καταναλώσωμεν
(=ἀφιερῶσωμεν) τὴν ζωὴν μας εὐεργετοῦντες αὐτοὺς εἶναι με-
γίστη ἀσέβεια.

§ 95 - 96

γοῦν—τοῦλάχιστον, παραδείγματος χάριν. *μυθωδέστερον*—
κάπως μυθῶδες.—*ῥύακα γενέσθαι*—ἵτι ἐξεχύθη ῥύαξ (λάβα).—
πόλιν τινά· τὴν Κατάνην.—*ἓνα δέ τινα*—ἓνας δὲ κάποιος, ἄγνω-
στός τις.—*πρεσβύτερον*· ἄνευ συγκριτικῆς ἔννοιας.—*ἐγκατα-
λαμβάνομαι* = καταλαμβάνομαι ἐν τινι τόπῳ, προφθάνομαι.—
οἶμαι· ἄ; ἐρμηνευθῆ ὡσεὶ ἦτο—*ὡς τὸ εἰκός*.—*ὄθεν δὴ καὶ
ἄξιον... θεωρῆσαι τὸ θεῖον*—ἐκ τούτου δὲ κυρίως ἀξιζει νὰ
κρίνη κανεῖς τοὺς θεοὺς.—*τὸ θεῖον*· κατὰ πρόληψιν ἀντί; *ὄτι
τὸ θεῖον* κλπ.

§ 97

ὁμογνωμόνως—ὁμοφώνως.—*κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος*—ὅσον
ἐξηριτάτο ἀπὸ αὐτόν.—*τῶν νομίμων*—τῶν συνήθων τιμῶν (δηλ.
χοῶν, ἐναγισμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ κληρονόμοι
τοῦ ἀποθανόντος νὰ προσφέρουν ἐν ὁρισμέναις ἡμέραις τοῦ
ἔτους· (πρβλ. § 59).

§ 102-103

τῶν Ὀμήρου ἐπῶν· ἐνν. *τι*—ἰπόσπασμά *τι*.—*Παναθηναίων*·
τὰ μεγάλα Παναθηναῖα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς
κατὰ πᾶν πέμπτον ἔτος εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεσέως γε-
νομένης πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἐνώσεως τῶν δήμων τῆς Ἀτ-

τικῆς. Κατ' αὐτὰ πλὴν τῶν γυμνικῶν καὶ μουσικῶν ἀγώνων ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσαχθέντος τοῦ ἔθους τούτου ὑπὸ τοῦ Ἰπάρχου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πεισιστράτου. **ῥαψωδῶ** = εἶμαι ῥαψωδός, ἀπαγγέλλω τὰ ποιήματα ἄλλου, μά- λιστα δὲ τοῦ Ὀμήρου. — **μιμούμενοι τὸν ἀνθρώπινον βίον** = περιγράφοντες λεπτομερῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον. — **ἐκλεξάμε- νοι** = ἀφοῦ ἐκλέξωσιν· διότι οἱ ἀρχαῖοι ἀπῆτουν παρὰ τῆς ποιή- σεως ἠθικὸν σκοπόν. — **μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως** = διὰ λόγου στηριζόμενοι εἰς τὰ πράγματα. — **συμπείθω** = καταπείθω — **ἀλλὰ** = ἐμπρός. — **διαμπερὲς** = πέρα πέρα, ὅλοι ἀνεξαιρέτως. — **κεν = ἄν** — **βλήμενος** μετ. παθ. ἄορ. μὲ τύτον ὑπερσυντελείου τοῦ **βάλλω**. — **τυπεῖς** μετ. παθ. ἄορ. β' τοῦ **τύπτω**· **βλήμενος ἢ τυπεῖς** = κτυπηθεὶς μακρόθεν ἢ ἐκ τοῦ πλησίον. — **πότμος** = μοῖρα. — **ἐπίσπῃ** τοῦ **ἐφέπω** = ἰκολουθῶ. — **οἶ** = αὐτῶ. — **ἀεικῆς** = ἀπρεπής, ἀνάρμοστος. — **τεθνάμεν = τεθνάμηναι**. — **ἄλοχος** = σύζυ- γος. — **σόη** ἔνν. **ἔστί**. — **σόη** = σώα. — **κλήρος** = περιουσία. — **ἀκήρατος** = ἄθικτος, ἀβλιβής. — **εἴ κεν** = εἴθε μόνον, ἀρκεῖ μό- νον. — **φίλην ἐς γαῖαν** = εἰς τὴν πατρίδα τῶν.

§ 104

οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν = τόσῃ γενναιότητι ἐπέδειξαν. — **γοῦν** = παραδείγματος χάριν. — **στόλος** = στρατός. — **κρατῶ τινα** = καταβάλλω, νικῶ τινα. — **ἄδεια** = ἰσφάλεια.

§ 108 - 109

περιγίγνομαι τινος = ὑπερερῶ τινος. — **τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην** ἔνῳ οἱ Πέρσαι, ὡς παραδίδει ὁ Ἡρόδοτος, ἐδόξαζον, ὅτι ὁ ἀριθμητικὸς ὄγκος ἐπιβάλλεται. — **οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις** = δὲν ἐφάνησαν ἐξ ἴσου τυχηροί. **διαφέρω τινός** ἰδὲ § 82. — **ἐπὶ τοῖς ὄρεισις** = ἐπὶ τῶν ὄροσῆμων τοῦ βίου, δηλ. ἐπὶ τῶν τάφων — **ἐκείνοις** = πρὸς χάριν ἐκεί- νων. — **χρυσοφόρος** = ὁ φορῶν χρυσᾶ κοσμήματα· **χρυσοφόρους** ἐκάλουν περιφρονητικῶς οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας διὰ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἐφόρουσιν (ψέλλια, στρεπτοὺς (colliers) κλπ). — **ἔστόρεσαν** ἄορ. τοῦ **στορέννυμι** = στρώνω, καταβάλλω.

§ 110

ταῦτα· δηλ. τὰ ἀναφερόμενα ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι τοῦ Σιμωνίδου κατορθώματα. — *ἀποστερήσετε*· ἐφ' ὅσον δὲν θὰ τιμᾶται πλεόν ἢ ἀρετὴ αὐτῶν. — *ἐκεῖνα* = τὰ ἐκείνων ἔργα. — *παρὰ τοῖς πολεμίοις εὐδοκιμεῖν* = ὅτι τὰ ἐκτιμοῦν οἱ πολέμιοι.

§ 120-121

λαβέ· ἐνν. καὶ ἀνάγνωθι· εἰς τοῦτο τὸ *αὐτοῖς*, δηλαδή τοῖς δικάζουσιν ἐκκλησιαστικαῖς. — *μεθίσταμαι*· ἐνταῦθα = αὐτομολῶ, δραπετεύω. — *Δεκέλειαν*· ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οἱ Σπαρτιαῖται κατέλαβον τὴν Δεκέλειαν (413 π.Χ.), πολῖται Ἀθηναῖοι, ἰδίᾳ ὀλιγαρχικοί, κατέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ πλῆθος δούλων. — *ἀκόλουθος* = σύμφωνος. — *καταγιγνώσκω τινός* = καταδικάζω τινά. — *ἀπαγαγεῖν*· δηλ. αὐτόν. — *θεσμοθέτας*· θεσμοθέται ἐκαλοῦντο οἱ ἕξ νεώτεροι ἐκ τῶν 9 ἀρχόντων· οὗτοι ἐδίκαζον ὑποθέσεις μὴ ἀνηκούσας εἰς ἴδιόν τι δικαστήριον καὶ εἶχον τὸ καθῆκον νὰ ἐξετάζωσι καὶ συναρμολῶσι τοὺς νόμους, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ἀντιφάσεις ἢ πλεονασμοί. — *ὁ ἐπὶ τοῦ δρυγματος* = ὁ ἐπιστάτης τοῦ δρυγματος (τοῦ βιράθρου), δηλ. ὁ *δήμιος* (ἢ *δημόκοινος*). Οὗτος ἔργον εἶχε νὰ κατακρημνίσῃ ἐντὸς χάσματος βαθέος καὶ σκοτεινοῦ τοὺς καταδίκους. — *ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ*· δηλ. ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς, διότι ἡ Δεκέλεια ἦτο δῆμος αὐτῆς.

§ 122

τοίνυν· ἐνταῦθα μεταβατικός = δέ. — *τελευτήσαντος*· δηλ. τοῦ Λυκίδου. Οὗτος βουλευτὴς ὢν συνέστησεν εἰς τοὺς ἐν Σαλαμῖνι προσφυγόντας Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμφιλίωσης πρὸς ἀποφυγὴν τῆς περαιτέρω καταστροφῆς τῆς πόλεως. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐξοργισθέντες διὰ τὴν βέβηλον σκέψιν τοῦ Λυκίδου ἐφόνευσαν αὐτὸν διὰ λίθων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου. — *ἐγχειρῶ* = ἐπιχειρῶ, ἀποπειρῶμαι. — *περαιορῶ τι* = ἀφαιρῶ τι. — *τοὺς στεφάνους*· κατὰ τὴν ἐνά-

σκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν οἱ βουλευταὶ ἐφόρουσιν στέφανον· ἐκ μύθου· ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ λιθοβολήσαντες τὸν Λυκίδην ἐνήργουν ἐκτὸς τῶν καθηκόντων των, ἀπέβαλον τοὺς στεφάνους.— **αὐτοχειρῶ**=ἰδίαις χερσίν, ἰδιοχείρως.

§ 123

βουλομένοις· ἡ μετοχὴ ὑποθετικῆ.—**δπότε**=ἄφοῦ.—**ἀνάστατον οὔσαν**=ὄτε ἦτο ἐρημος (λόγῳ τῆς μεταβάσεως τῶν κατοίκων εἰς Σαλαμίνα).—**οἰκουμένην**· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ **ἀνάστατον**.—**ἄρα**..· ἐνν. **οὐ προσήκει**.—**ὑπερβάλλομαι τινά τινι**=ὑπερβαίνω, ξεπερνῶ τινα εἰς τι πρᾶγμα.—**τοὺς ἐπιχειρήσαντας**· δηλ. τὸν Λυκίδην, ὁ ὁποῖος συνιστῶν τὴν παραδοχὴν τῶν προτάσεων τοῦ Μαρδονίου ἠμπόδιζε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προσῆπτεν εἰς αὐτοὺς κατασχύνην.

§ 127

τῆς προνοίας ταύτης· δηλ. τῶν προγόνων.—**τῶν ἔργων**· δηλ. τοῦ Λεωκράτους=τῶν ἀδικημάτων (τοῦ Λεωκράτους).—**ἐν τῇ ψήφῳ**=κατὰ τὴν ὄραν τῆς ψηφοφορίας.—**παρακελεύεσθε ὑμῖν αὐτοῖς**=παρακινεῖτε ἀλλήλους.—**ὑπόμνημα**=(γραφτῆ) ὑπόμνησις.—**διόμνυμι**=ὀρκίζομαι ἐπισήμως.—**τοῦ Δημοφάντου**· οὗτος μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις προσωρινῆς ἀρχῆς τῶν 400 καὶ τὴν καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ ῥήτορος Ἀντιφῶντος (411 π.Χ.) εἰσήγαγε ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, ὅπως οἱ προδότες, οἱ δεχόμενοι ἀξιώματα τῆς πολιτείας παρὰ μὴ νομίμων κυβερνήσεων.—**τῶν ὀρκῶν καὶ τῆς πίστεως**=τῆς ἐνόρκου διαβεβαιώσεως.—**δμηρον**· κατηγορούμενον=ὡς ἐγγύησιν.—**κοινης εὐδαιμονίας**· δηλ. τῆς ἐλευθερίας.—**ταύτης δέ**· δηλ. τῆς πίστεως· ὁ δὲ ἀνακεφαλαιωτικὸς. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἑξῆς: Ὁ κληρονομῶν τὴν περιουσίαν τῶν πατέρων ἀναδέχεται καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις.

§ 128 - 129

τοίνυν = δέ. — *οὕτως ἔχω* = τοιοῦτοτρόπως διάκειμαι, τοιαύτην στάσιν τηρῶ. — *μὴ ἀχθεσθῆτε*· προλαμβάνων λέγει τοῦτο ὁ φῆτωρ, διότι δὲν ἤκουον μὲ εὐμένειαν οἱ Ἀθηναῖοι πᾶν, ὅτι ἀπέβλεπον εἰς ἔπαινον τῶν Λακεδαιμονίων. — *τὰ δίκαια* = τὸ δίκαιον = ἡ δικαιοσύνη. — *τίθεμαι τὴν ψῆφον* = δίδω τὴν ψῆφόν μου. — *λαμβάνω* = καταλαμβάνω, ἔννοῶ. — *ἔφθασε καταφυγῶν* = ἐπρόφθασε νὰ καταφύγῃ. — *ἀποικοδομῶ τι* = φράσω τι διὰ τοίχου. — *ἀποσκευάζω τι* = ἀφαιρῶ τι. — *ἐπίσημος* = φανερός. — *οὐδέν... πρότερον ἀδικοῦσι... ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι*· κατ' ἔννοιαν = μᾶζι μὲ τὸ ἄλλο ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον διαπραττοῦν, ἀσεβοῦν καὶ εἰς τοὺς θεοὺς. — *τῶν ἐκεῖ*· δηλ. ἐν Λακεδαίμονι. — *διαρρήδην* = ὄρητῶς. — *εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς δὲ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι* = ὄρισαντες τὴν τιμωρίαν (ταύτην), ἢ ὁποῖα κατατείνει εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς (δηλ. τὸν θάνατον), εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέποντες κυρίως (ὅσοι δὲν θέλουν νὰ κινδυνεύσουν ὑπὲρ πατρίδος) συμβαίνει νὰ φοβοῦνται. — *ὑπεύθυνον... μετ' αἰσχύνης* = ὑποκειμένην εἰς κίνδυνον παρακολουθούμενον ὑπὸ αἰσχύνης (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τοῦ πολέμου κίνδυνον, τὸν ὁποῖον παρακολουθεῖ ἡ δόξα). — *φέρει*· καὶ ἀνάγνωθι.

§ 130

ἀναγκάσει· ἔνν. πάντα. — *ὑπομένω* = ἀντιμετωπίζω μετὰ θάρρους. — *φιλοψυχῶ* = ἀγαπῶ τὴν ζωὴν μου ἐκ δειλίας, εἶμαι δειλός. — *ὑποκειμένην... ταύτην τιμωρίαν* = ὅτι τὸν περιμένει ὁ θάνατος (= ταύτην) ὡς τιμωρία.

§ 147-148

μίαν ψῆφον φέρειν = μὲ μίαν ψῆφον νὰ ψηφοφορήσετε, δημοψήφως νὰ ὁποφασίσετε. — *οἷς*· μεγίστοις δηλ. καὶ δεινοτάτοις ἀδικήμασι. — *δήμου κατάλυσις* = κατάλυσις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. — *τέμενος* = μέρος γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν ὡς ἱερὸν ἔδαφος, ἱερὸν ἄλσος ἢ ἀγροί. — *τοκεῦς* = γονεὺς. —

μνημεῖον = πρᾶγμα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην πρόσωπον ἢ πρᾶγμα (δηλ. ἀνδριάντες καὶ τάφοι). — *τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων*· διότι, ὡς ἀναφέρει προηγουμένως ὁ Λυκοῦργος, ὁ χαλκοῦς ἀνδρὶς τοῦ πατρὸς τοῦ Λεωκράτους, ὅστις ἀνέκειτο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Σωτῆρος, κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. — *τὰ νόμιμα* = αἱ συνήθειαι τιμαί. — *ἀποψηφίζομαι τινος* = ἀθφώνω τινά. — *τὰ κατὰ προαίρεσιν ἀδικήματα* = τὰ ἐκούσια ἀδικήματα. — *προῖταί τι* = ἴφηνω τι. — *προαιροῦμαι* = τροπιμῶ. — *χάριν τίθεμαι* = χαρίζομαι.

§ 149

ἀποδίδωμι τὸν ἀγῶνα = φέρω τὸν ἀγῶνα εἰς πέρας. — *ἔξω τοῦ πράγματος· πρᾶγμα* εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν καλεῖται ἡ κατηγορουμένη ὑπόθεσις. — *δυοῖν καδίσκοιν κειμένοιν*· οἱ καδίσκοι ἦσαν εἶδος κληρωτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔρριπτοντο ὑπὸ τῶν δικαστῶν αἱ ψῆφοι περὶ τῶν δικαζομένων. Ὁ εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο χαλκοῦς καὶ ἐκαλεῖτο *κύριος*, ὁ δ' ἕτερος ξύλινος καὶ ἐλέγετο *ἄκυρος*. Εἰς ἕκαστον τῶν καδίσκων τούτων ἔρριπτον οἱ δικασταὶ ἀνὰ μίαν ψῆφον ἕκ τῶν εἰς αὐτοὺς παραδιδομένων δύο, ἕξ ὧν ἡ μὲν καταδικαστικὴ ἦτο τετραπημένη, ἡ δὲ ἀθφωτικὴ πλήρης. Οὕτως ἐπροστατεύετο τὸ μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας, διότι δὲν ἐγίνετο ἀντιληπτόν, ποίαν ψῆφον ἔρριπτεν ὁ δικαστὴς εἰς τὸν *κύριον* καδίσκον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου καθώριζε τὴν τύχην τοῦ δικαζομένου, καὶ ποίαν εἰς τὸν *ἄκυρον*. — *παρακελεύομαι τι* = ἀποδεικνύω τι.

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ - ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
Καθηγητῶν τῆς Βαρβακείου προτύπου σχολῆς

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

Διὰ
τὴν Δ΄ τάξιν τῶν γυμνασίων.
(Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα).

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ-ΣΤΑΔΙΟΥ-52
1936

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Α' Ἴσοκράτους βίος.

Ὁ Ἴσοκράτης ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 436 π. Χ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θεόδωρος, πλούσιος αὐλοποιός, ἐφρόντισεν ἐνωρὶς διὰ τὴν ἀρτίαν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἴσοκράτους ἡ φύσις ἐβοήθησε πολὺ τὴν προσπάθειαν τοῦ πατρὸς, διότι καὶ ὄξειαν ἀντίληψιν εἶχεν οὗτος καὶ ἰδιάζουσαν ἀγάπην ἤσθάνετο πρὸς τὰ γράμματα. Ἠκροάσθη τοὺς σοφιστὰς Πρωταγόραν, Πρόδικον, Γοργίαν καὶ τὸν φιλόσοφον Σωκράτη, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία τόσον εὐχάριστον ἀνάμνησιν ἐχάραξεν εἰς τὴν ψυχὴν του, ὥστε γέρον ἤδη ὠμίλει μὲ νοσταλγίαν περὶ τῶν μαθητικῶν του χρόνων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του εὐρέθη καὶ ὁ Ἴσοκράτης, ὅπως ἄλλοι πολλοί, ἄνευ περιουσίας καὶ χρημάτων. Ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν εὐρεσιν τῶν ἀπαραιτήτων ἐφοδίων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν διὰ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ἠσχῆσε λοιπὸν κατ' ἀρχὰς τὸ ἔργον τοῦ λογογράφου καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ῥητορικῆς. Ἀργότερον (391 π.Χ.) ἱδρυσεν ἐν Ἀθήναις ῥητορικὴν σχολὴν. εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ὄχι μόνον τὴν ῥητορικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὑπὸ τὸν ἔρον ἕμως «φιλοσοφίαν» δὲν ἐνόει ὁ Ἴσοκράτης τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν μεταφυσικῶν προβλημάτων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἤσθάνετο ἀντιπάθειαν, ἀλλὰ καλλιέργειαν τοῦ ὅλου πνεύματος, πλουτισμὸν τῆς διανοίας διὰ πολιτικῶν καὶ παντοίων ἄλλων γνώσεων, ἐνίσχυσιν

τοῦ χαρακτήρος, σχηματισμὸν ὀρθῆς κρίσεως καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνάπτυξιν τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τῆς γλώσσης.

Λόγω τῆς εὐρύτητος τοῦ προγράμματός της ἢ σχολῆ τοῦ Ἰσοκράτους ἀπέβη ταχέως πραγματικὸν πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος, διότι προσεῖλκε πάντας ἐκείνους τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι ἐπεθύμουν νὰ τύχωσι γενικωτέρας μορφώσεως. Ὅλοι οἱ ἀριστεῖς τῆς πολιτικῆς, τῆς ποιήσεως, τῆς ἱστοριογραφίας, τῆς ῥητορικῆς κατὰ τὴν ἐπομένην γενεὰν ἐξῆλθον ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἰσοκράτους, ἀφοῦ ἐμαθήτευσαν πλησίον του 3 καὶ 4 ἔτη. Καὶ πρὸς ἀξιολογητάτους δὲ καὶ ἰσχυροτάτους ἄνδρας ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Εὐαγόραν, τὸν Ἀρχίδαμον τῆς Σπάρτης, τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας, συνήψε σχέσεις ὁ Ἰσοκράτης διὰ τοῦ σχολείου του. Μερικοὶ μάλιστα ἀντήμειβον αὐτὸν πλουσιοπαρόχως διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔπεμπε πρὸς αὐτούς.

Εἰς τὴν πολιτικὴν δὲν ἀνεμείχθη καθόλου ὁ Ἰσοκράτης ἴσως ἕνεκα τοῦ μετριοπαθοῦς χαρακτήρός του, ὅστις ἀπεστρέφετο τὰς δξυτήτας τῶν πολιτικῶν ἀγώνων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ δὲν ἐδοκίμασε τὰς περιπετείας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ἀργότερον ἄλλοι διάσημοι ῥήτορες, ὡς ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης. Κατ' ἀλήθειαν ὅμως ὑπῆρξε πρὸ πάντων πολιτικός· διότι εἴτε γράφων εἴτε διδάσκων παρῆχε πάντοτε ὑψηλὰς πολιτικὰς παραινέσεις ὄχι μόνον πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ἀλλὰ πρὸς ὅλους γενικῶς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἰσοκράτης εἶναι ὁ διαπρύσιος κήρυξ τῆς πανελληνίου συναδελφώσεως, ὁ ἀκαταπόνητος καλλιεργητὴς τῆς ἰδέας τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἔναντι τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀσκουμένην πολιτικὴν. Ὁ Ἰσοκράτης ἔβλεπεν, ὅπως καὶ ὁ Δημοσθένης, ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο ἡ διαρκῶς ἀξαναγομένη δύναμις· ἀλλὰ τὴν δύναμιν ταύτην δὲν ἐθεώρει, ὅπως ἐκεῖνος, ἐχθρὰν καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τοῦναντίον μετὰ τὴν προϊούσαν κατάρρευσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐστήριξε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδανικοῦ του. Ὅθεν ἐστράφη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ συνήψε πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσεπάθει τὸ μὲν νὰ μετριάξῃ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος του, αἱ ὁποῖαι προήρχοντο ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀντιμα-

χίας, τὸ δὲ νὰ καλλιεργῇ παρὰ τῆ Φιλίππῳ τὴν ἰδέαν, ὅτι τότε μόνον θὰ ἀποκτήσῃ «δόξαν μεγάλην καὶ καλήν», ἂν διαλασσόμενος πρὸς τὰς ἑλληνίδας πόλεις ἡγήθῃ πανελληνίου ἐκστρατείας κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἄλλ' ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338 π.Χ.) ἀπέδειξε ματαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ ῥήτορος. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετ' αὐτὴν ἀπέθανεν ἐκ τῆς θλίψεως.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἀναγνωρίζουσα τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας τοῦ Ἰσοκράτους ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ.

Β' Ἰσοκράτους λόγοι καὶ ἐπιστολαί.

Εἰς τὸν Ἰσοκράτη ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 25 λόγοι. Εἰς ἡμᾶς περιῆλθον οἱ 21 καὶ λείψανά τινα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν συνέγραψεν. Ἐκ τῶν λόγων τούτων 6 μόνον εἶναι δικανικοὶ καὶ 3 παραινετικοί. Οἱ λοιποὶ εἶναι ἐπιδεικτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδένα ἐξεφώνησε δι' ἀτολμίαν καὶ ἀσθένειαν τῆς φωνῆς.

Διεσώθησαν ἀκόμη καὶ 9 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς ἐπιφανῆ πρόσωπα. Ἐκ τούτων 2 ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Φίλιππον, ὧν τὸ περιεχόμενον θὰ παρακολουθήσωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Α΄

Εἰσαγωγή: Τὴν Α΄ πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Ἰσοκράτης, ἵνα συστήσῃ εἰς τὸν Μακεδόνα βασιλέα νὰ κηδεύεται τῆς ἰδίας ζωῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκθέσει εἰς κίνδυνον πολεμῶν κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Τριβαλλῶν (339 π. Χ.). Μετὰ τῆς οἰκείας ὅμως αὐτῷ δεξιότητος εὗρισκει τὴν ἐνκαιρίαν ὁ ὁήτωρ νὰ ἐπιναλάβῃ τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ Φίλιππος, ἀπαλλασσόμενος τῶν δυσμενῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιρροῶν, ἐπιδιώξῃ νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων ἡ φιλία θὰ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν πολύτιμος.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩ: ΧΑΙΡΕΙΝ

α΄.

Οἶδα μὲν, ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν, ἄλλως τε κἂν μὴ κελευσθεῖς ἐπιχειρῆ τις τοῦτο ποιεῖν. ἐγὼ δ' εἰ μὲν μὴ καὶ πρότερον ἐτύγχανόν σοι παρηνεκῶς μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ἐξ ὧν ἐδόκει μοι τὰ πρόποντα μάλιστ' ἂν σαυτῷ πράττειν, ἴσως οὐδ' ἂν νῦν ἐπεχείρουν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν σοι συμβεβηκότων· ἐπειδὴ δὲ προειλόμην φροντίζειν τῶν ὄντων πραγμάτων καὶ τῆς πόλεως ἕνεκα τῆς ἑμαυτοῦ

καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, αἰσχυνθείην ἄν, εἰ περὶ
μὲν τῶν ἥτιόν ἀναγκαίων φαινοίμην σοι συμβεβου-
λευκῶς, ὑπὲρ δὲ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων μηδένα
λόγον ποιοίμην, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ἐκεῖνα μὲν ὑπὲρ
δόξης ὄντα, ταῦτα δ' ὑπὲρ σωτηρίας, ἧς ὀλιγορεῖν
3 ἅπασιν ἔδοξας τοῖς ἀκούσασι τὰς περὶ σοῦ ῥηθεί-
σας βλασφημίας.

β'.

Οὐδεὶς γὰρ ἔστιν, ὅστις οὐ κατέγνω προπετέ-
στερόν σε κινδυνεύειν ἢ βασιλικώτερον, καὶ μᾶλλον
σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν
ἄλλων πραγμάτων. ἔστι δ' ὁμοίως αἰσχρὸν περιστάν-
των τε τῶν πολεμίων μὴ διαφέροντα γενέσθαι τῶν
ἄλλων, μηδεμιᾶς τε συμπεσοῦσης ἀνάγκης αὐτὸν
ἐμβαλεῖν εἰς τοιούτους ἀγῶνας, ἐν οἷς κατορθώ-
σας μὲν οὐδὲν ἄν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος, τε-
4 λευτήσας δὲ τὸν βίον ἅπασαν ἄν τὴν ὑπάρχου-
σαν εὐδαιμονίαν συνανεῖλες. χρὴ δὲ μὴ καλὰς ἀπά-
σας ὑπολαμβάνειν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τελευτάς,
ἀλλὰ τὰς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων
καὶ τῶν παιδῶν ἐπαίνων ἀξίας, τὰς δὲ ταῦτά τε
πάντα βλαπτούσας καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον
κατωρθωμένας καταρρυσαινούσας αἰσχροῦς νομίζειν
καὶ φεύγειν ὡς αἰτίας πολλῆς ἀδοξίας γιγνομένας.

γ'.

5 Ἦγοῦμαι δὲ σοι συμφέρειν μιμεῖσθαι τὰς πό-
λεις, ὃν τρόπον διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους.
ἅπασαι γάρ, ὅταν στρατόπεδον ἐκπέμπωσιν, εἰώ-

θασι τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεσιώτων εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναι· διὸ δὴ συμβαίνει μηδὲ μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποφέρειν
6 δύνασθαι συμφορὰς καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τούτων ἀναλαμβάνειν. ὁ καὶ σὲ δεῖ σκοπεῖν καὶ μηδὲν μεῖζον ἀγαθὸν τῆς σωτηρίας ὑπολαμβάνειν, ἵνα καὶ τὰς νίκας τὰς συμβαινούσας κατὰ τρόπον διοικῆς. ἴδοις δ' ἂν καὶ Λακεδαιμονίους περὶ τῆς τῶν βασιλέων σωτηρίας πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενους καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάνας, οἷς αἴσχιόν ἐστιν ἐκείνους τελευτήσαντας περιδεῖν ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν.

7 Ἄλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνά σε λέληθεν, ἃ Ἐξέρξητε τῷ καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας βουλευθέντι καὶ Κύρῳ τῷ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντι συνέπεσεν. ὁ μὲν γὰρ τηλικαύταις ἤτταις καὶ συμφοραῖς περιπεσὼν, ἡλίκας οὐδεὶς οἶδεν ἄλλοις γενομένης, διὰ τὸ περιποιῆσαι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν τὴν τε βασιλείαν κατέσχε καὶ τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε καὶ τὴν Ἀσίαν οὕτω διώκησεν, ὥστε μηδὲν ἤττον
8 αὐτὴν εἶναι φοβεράν τοῖς Ἕλλησιν ἢ πρότερον. Κύρος δὲ νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν καὶ κρατήσας τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν οὐ μόνον αὐτὸν ἀπεστέρησε τηλικαύτης δυναστείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν. ἔχοιμι δ' ἂν παμπληθεῖς εἰπεῖν, οἱ μεγάλων στρατοπέδων ἡγεμόνες γενόμενοι διὰ τὸ προδιαφθαρῆναι πολλὰς μυριάδας αὐτοῖς συναπόλεσαν.

δ'.

- 9 Ὦν ἐνθυμούμενον χρῆ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρείαν τὴν μετ' ἀνοίας ἀλογίστου καὶ φιλοτιμίας ἀκαίρου γιγνομένην, μηδὲ πολλῶν κινδύνων ἰδίων ὑπαρχόντων ταῖς μοναρχίαις ἑτέρους ἀδόξους καὶ στρατιωτικούς αὐτῷ προσεξευρίσκειν, μηδ' ἀμιλλᾶσθαι τοῖς ἢ βίου δυστυχοῦς ἀπαλλαγῆναι βουλομένοις ἢ μισθοφορᾶς ἕνεκα μείζονος εἰκῆ τοὺς κινδύνους προ-
- 10 αιρουμένοις, μηδ' ἐπιθυμεῖν τοιαύτης δόξης, ἣς πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος, ἣν μόνος ἂν τῶν νῦν ὄντων κτήσασθαι δυνηθείης· μηδ' ἀγαπᾶν λίαν τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ὧν καὶ τοῖς φάυλοις μέτεστιν, ἀλλ' ἐκείνας, ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρὸς
- 11 κοινωνήσειεν· μηδὲ ποιεῖσθαι πολέμους ἀδόξους καὶ χαλεπούς, ἔξδὸν ἐντίμους καὶ ῥαδίους, μηδ' ἐξ ὧν τοὺς μὲν οἰκειοτάτους εἰς λύπας καὶ φροντίδας καταστήσεις, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ποιήσεις, οἷας καὶ νῦν αὐτοῖς παρέσχε· ἀλλὰ τῶν μὲν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ἔξαρκέσει σοι κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσαι τὴν σαυτοῦ χώραν, τὸν δὲ νῦν μέγαν προσαγορευόμενον καταλύειν ἐπιχειρήσεις, ἵνα τὴν τε σαυτοῦ δόξαν μείζω ποιήσης καὶ τοῖς Ἑλλησιν ὑποδείξης, πρὸς ὃν χρῆ πολεμεῖν.

ε'.

- 12 Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαί σοι ταῦτα πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπέισθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες, εἰ δ' ἠπίστησας, μὴ

συμβουλεύειν ἐδόκουν ταῦτά τοῖς ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔμαρτύρει τοὺς λόγους ὀρθῶς ἔχειν τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένους.

στ'.

- 13 Πολλὰ δ' ἔχων εἰπεῖν διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν παύσομαι λέγων· οἶμαι γὰρ καὶ σὲ καὶ τῶν ἐταίρων τοὺς σπουδαιοτάτους ῥαδίως, ὅπόσ' ἂν βούλησθε, προσθήσειν τοῖς εἰρημένοις. πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν· καὶ γὰρ νῦν κατὰ μικρὸν προῖὼν ἔλαθον ἑμαυτὸν οὐκ εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἔξοκείλας.

ξ'.

- 14 Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐ παραλειπτέον ἐστὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πειρατέον παρακαλέσαι σε πρὸς τὴν οἰκειότητα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. οἶμαι γὰρ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας οὐ μόνον τὰ δυσχερέστατα τῶν περὶ σοῦ παρ' ἡμῖν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν προστιθέντας· οἷς οὐκ εἰκὸς προσέχειν
- 15 τὸν νοῦν. καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον ποιοίης, εἰ τὸν μὲν δῆμον τὸν ἡμέτερον ψέγοις, ὅτι ῥαδίως πείθεται τοῖς διαβάλλουσιν, αὐτὸς δὲ φαίνοιο πιστεύων τοῖς τὴν τέχνην ταύτην ἔχουσι καὶ μὴ γινώσκουσιν, ὥς, ὅσῳ περ ἂν τὴν πόλιν εὐαγωγοτέραν ὑπὸ τῶν τυχόντων οὔσαν ἀποφαίνωσι, τοσοῦτῳ μᾶλλον σοὶ συμφερόντως ἔχουσαν αὐτὴν ἐπιδεικνύουσιν. εἰ γὰρ

οἱ μὴδὲν ἀγαθὸν οἰοῖ τ' ὄντες ποιῆσαι διαπράττονται τοῖς λόγοις, ὅτι ἂν βουλευθῶσιν, ἣ που σέ γε προσήκει τὸν πλεῖστ' ἂν ἔργῳ δυνάμενον εὐεργετῆσαι μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ' ἡμῶν.

η'.

- 16 Ἡγοῦμαι δὲ δεῖν πρὸς μὲν τοὺς πικρῶς τῆς πόλεως ἡμῶν κατηγοροῦντας ἐκείνους ἀντιτάττεσθαι τοὺς πάντα γε ταῦτ' εἶναι λέγοντας καὶ μῆτε μεῖζον μῆτ' ἔλαττον αὐτὴν ἡδίκηκεναι φάσκοντας· ἐγὼ δ' οὐδὲν ἂν εἴποιμι τοιοῦτον· αἰσχυρθεῖην γὰρ ἂν, εἰ τῶν ἄλλων μὴδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμώην λέγειν, ὡς οὐδὲν πό-
- 17 ποθ' ἢ πόλις ἡμῶν πεπλημμέληκεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖν' ἔχω περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι χρησιμώτεραν οὐκ ἂν εὔροις ταύτης οὔτε τοῖς Ἑλλησιν οὔτε τοῖς σοῖς πράγμασιν· ᾧ μάλιστα προσεκτέον τὸν νοῦν ἐστίν. οὐ μόνον γὰρ ἂν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἂν αἰτία
- 18 σοι πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ φιλικῶς ἔχειν δοκοῦσα μόνον· τοὺς τε γὰρ ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας ῥᾶον ἂν κατέχοις, εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφὴν, τῶν τε βαρβάρων, οὓς βουλευθείης, θᾶπτον ἂν καταστρέψαιο. καίτοι πῶς οὐ χρὴ προθύμως ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης εὐνοίας, δι' ἣν οὐ μόνον τὴν ὑπάρχουσαν ἀρχὴν ἀσφαλῶς καθέξεις, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἑτέραν ἀκινδύνως προσκτήσει ;
- 19 Θαυμάζω δ' ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων τὰ μὲν τῶν ξενιτευομένων στρατόπεδα μισθοῦνται καὶ χρήματα πολλὰ δαπανῶσι, συνειδότες, ὅτι πλείους ἡδίκηκε τῶν πιστευσάντων αὐτοῖς ἢ σέσωκε, τὴν

δὲ πόλιν τὴν τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένην μὴ
πειρῶνται θεραπεύειν, ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν πό-
20 λεων καὶ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα πολλάκις ἤδη σέ-
σωκεν. ἐνθυμοῦ δ' ὅτι πολλοῖς καλῶς βεβουλευσθαι
δοκεῖς, ὅτι δικαίως κέχρησαι Θετταλοῖς καὶ συμ-
φερόντως ἐκείνοις, ἀνδράσιν οὐκ εὐμεταχειρίστοις,
ἀλλὰ μεγαλοψύχοις καὶ στάσεως μεστοῖς. χρὴ τοί-
νυν καὶ περὶ ἡμᾶς πειρᾶσθαι γίγνεσθαι σε τοιοῦτον,
ἐπιστάμενον, ὅτι τὴν μὲν χώραν Θετταλοί, τὴν δὲ
δύναμιν ἡμεῖς ὁμορὸν σοι τυγχάνομεν ἔχοντες, ἢν
21 ἐκ παντὸς τρόπου ζῆτει προσαγαγέσθαι. πολὺ γὰρ
κάλλιον ἔστι τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰρεῖν ἢ
τὰ τείχη. τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἔργων οὐ μόνον
ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς
στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν· ἢν δὲ τὰς οἰκειότητος καὶ
τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυναθῆς, ἅπαντες τὴν σὴν
διάνοιαν ἐπαινέσονται.

θ'.

22 Δικαίως δ' ἂν μοι πιστεύσεις, οἷς εἴρηκα περὶ
τῆς πόλεως· φανήσομαι γὰρ οὔτε κολακεύειν αὐτὴν
ἐν τοῖς λόγοις εἰθισμένος, ἀλλὰ πλεῖστα πάντων
ἐπιτετιμηκώς, οὔτ' εὖ παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς
εἰκῆ δοκιμάζουσι φερόμενος, ἀλλ' ἄγνοούμενος ὑπ'
αὐτῶν καὶ φθονούμενος, ὥσπερ σύ. πλὴν τοσοῦτον
διαφέρομεν, ὅτι πρὸς σὲ μὲν διὰ τὴν δύναμιν καὶ
τὴν εὐδαιμονίαν οὕτως ἔχουσι, πρὸς δ' ἐμέ, διότι
προσποιοῦμαι βέλτιον αὐτῶν φρονεῖν, καὶ πλείους
23 ὀρῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσιν αὐ-
τοῖς. ἡβουλόμην δ' ἂν ἡμῖν ὁμοίως ῥάδιον εἶναι τὴν

δόξαν, ἣν ἔχομεν παρ' αὐτοῖς, διαφεύγειν. νῦν δὲ
σὺ μὲν οὐ χαλεπῶς, ἣν βουληθῆς, αὐτὴν διαλύσεις,
ἐμοὶ δ' ἀνάγκη καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ δι' ἄλλα πολλὰ
στέργειν τοῖς παροῦσιν.

ε'.

- 24 Οὐκ οἶδ', ὅ τι πλείω δεῖ λέγειν πλὴν τοσοῦτον, ὅτι
καλὸν ἐστὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν
ὑπάρχουσαν ὑμῖν παρακαταθέσθαι τῇ τῶν Ἑλλή-
νων εὐνοίᾳ.
-

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Β΄

Εἰσαγωγή : Ἡ Β΄ πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴ τοῦ Ἰσοκράτους ἐγράφη ἐνθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας (338 π. Χ.), ὡς μαρτυρεῖ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἡ περικοπὴ αὐτῆς, ἐν τῇ ὁποία λέγει ὁ ῥήτωρ, ὅτι «**διὰ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἠναγκασμένοι πάντες (οἱ Ἕλληνες) εἰσὶν εὖ φρονεῖν**». Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἠθέλησεν ὁ Ἰσοκράτης νὰ προσφέρει τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπερησίαν του εἰς σιγμᾶς, καθ' ἣς αἱ διαθέσεις τοῦ νικητοῦ ἦσαν ἄγνωστοι. Ἐκμεταλλεύόμενος τοὺς φιλικοὺς αὐτοῦ δεσμοὺς πρὸς τὸν Φίλιππον προσπαθεῖ μὲ διπλωματικὴν εὐστροφίαν νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ βιαίων κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐνεργειῶν. Λαμβάνων δηλαδὴ ὡς δεδομένον, ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τοῦ Φιλίππου ἦτο ἡ συνένωσις ὅλων τῶν ἰσχυρῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἐπὶ τὴν κραταιὰν μοναρχίαν τῶν Μακεδόνων εἰς κοινὴν κατὰ τῶν βαρβάρων δρᾶσιν καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετεύχθη πλέον διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης, συνιστᾷ διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὸν νικητὴν νὰ ἐπιληφθῇ ἤδη τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κυρίως προγράμματός του μεταφέρων τὸν κατὰ τῶν ὁμοφύλων πόλεμον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀναγκάζων τοὺς βαρβάρους «**εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησιν**».

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩΙ ΧΑΙΡΕΙΝ

α΄.

Ἐγὼ διελέχθην μὲν καὶ πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τε τῶν τῇ πόλει καὶ τῶν σοὶ συμφερόντων ἕξαρκούντως, ὡς ἑμαυτὸν ἔπειθον, ἠβουλήθη δὲ καὶ

πρὸς σὲ γράψαι, περὶ ὧν μοι δοκεῖ πρακτέον εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην, παραπλήσια τοῖς ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένοις, πολὺ δ' ἐκείνων συντομώτερα.

β'.

- 2 Κατ' ἐκείνον μὲν γὰρ τὸν χρόνον συνεβούλευον, ὡς χρή, διαλλάξαντά σε τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν Ἀργείων, εἰς ὁμόνοιαν καταστήσαι τοὺς Ἑλληνας, ἡγούμενος, ἂν τὸς προεχούσας πόλεις πείσης οὕτω φρονεῖν, ταχέως καὶ τὸς ἄλλας ἐπακολουθήσειν· τότε μὲν οὖν ἄλλος ἦν καιρός, νῦν δὲ συμβέβηκε μηκέτι δεῖν πείθειν· διὰ γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἠναγκασμένοι πάντες εἰσὶν εὖ φρονεῖν καὶ τούτων ἐπιθυμεῖν, ὧν ὑπενοούμην σε βούλεσθαι πράττειν καὶ λέγειν, ὡς δεῖ παυσασμένους τῆς μανίας καὶ τῆς πλεονεξίας, ἣν ἐποιοῦντο πρὸς
- 3 ἀλλήλους, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν.

γ'.

Καὶ πολλοὶ πυνθάνονται παρ' ἐμοῦ, πότερον ἐγὼ σοι παρηγεσα ποιῆσθαι τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἢ σοῦ διανοηθέντος συνεῖπον· ἐγὼ δ' οὐκ εἰδέναι μὲν φημι τὸ σαφές—οὐ γὰρ συγγεγενῆσθαι σοι πρότερον—οὐ μὴν ἀλλ' οἶεσθαι σὲ μὲν ἐγνωκέναι περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ συνειρηκέναι ταῖς σαῖς ἐπιθυμίαις, ταῦτα δ' ἀκούοντες ἐδέοντό μου πάντες παρακαλεῦεσθαι σοὶ καὶ προτρέπειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τούτων μένειν, ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων οὔτε καλλίων ἔργων οὔτε ὠφελιμωτέρων

τοῖς Ἑλλησιν οὐτ' ἐν καιρῷ μᾶλλον πραχθησο-
μένων.

δ'.

- 4 Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν,
ἦνπερ πρότερον, καὶ μὴ παντάπασιν ἦν ἀπειρηκώς,
οὐκ ἂν δι' ἐπιστολῆς διελεγόμην, ἀλλὰ παρὼν αὐτὸς
παρῶξυνον ἂν σε καὶ παρεκάλουν ἐπὶ τὰς πράξεις
ταύτας. νῦν δ' ὡς δύναμαι παρακελεύομαι σοι μὴ
καταμελῆσαι τούτων, πρὶν ἂν τέλος ἐπιθῆς αὐτοῖς.
ἔστι δὲ πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶν δεόντων ἀπλήστως
ἔχειν οὐ καλὸν — αἱ γὰρ μετριότητες παρὰ τοῖς πολ-
λοῖς εὐδοκίμοιςι — δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπι-
θυμεῖν καὶ μηδέποτε ἐμπίπλασθαι προσήκει τοῖς
- 5 πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν· ὅπερ σοὶ συμβέβη-
κεν. ἡγοῦ δὲ τόθ' ἔξειν ἀνυπέροβλητον αὐτὴν καὶ
τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀξίαν, ὅταν τοὺς μὲν βαρβά-
ρους ἀναγκάσῃς εἰλωτεύειν τοῖς Ἑλλησι πλὴν τῶν
σοὶ συναγωνισαμένων, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν μέγαν
προσαγορευόμενον ποιήσῃς τοῦτο πράττειν, ὃ τι ἂν
σὺ προστάτῃς. ταῦτα δὲ κατεργάσασθαι πολὺ ῥᾶόν
ἔστιν ἐκ τῶν νῦν παρόντων ἢ προελθεῖν ἐπὶ τὴν
δύναμιν καὶ τὴν δόξαν, ἣν νῦν ἔχεις, ἐκ τῆς βασι-
λείας τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης· οὐδὲν γὰρ ἔσται
λοιπὸν ἔτι πλὴν θεδὸν γενέσθαι.
- 6 Χάριν δ' ἔχω τῷ γήρα ταύτην μόνην, ὅτι
προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον, ὥσθ', ἅ νέος ὢν
διενοοῦμην καὶ γράφειν ἐπιχείρουν ἔν τε τῷ πανη-
γυρικῷ λόγῳ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι, ταῦτα
νῦν τὰ μὲν ἤδη γιγνόμενα διὰ τῶν σῶν ἐφορῶ πρά-
ξεων, τὰ δ' ἐλπίζω γενήσεσθαι.

Ἰσοκράτους ἐπιστολαὶ ἔκδ. Α' Χ. Παπαναστασίου Ν. Φραγκίσκου 2

2.11

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄

α΄.

ἄλλως τε καὶ=καὶ δι' ἄλλους λόγους (τοὺς ὁποίους παρατρέχω), καὶ διότι=καὶ μάλιστα. ἂν μὴ...ποιεῖν· ἡ πλοκὴ= ἂν ἐπιχειρῇ τις τοῦτο ποιεῖν μὴ κελευσθεῖς. τοῦτο· δηλ. τὸ συμβουλευεῖν. πρότερον· ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «πρὸς Φίλιππον», τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ ῥήτωρ μετὰ τὴν λεγομένην φιλοκράτειον εἰρήνην (346 π. Χ.), δι' ἧς ἐτέθη τέλος εἰς τὸν περὶ Ἀμφιπόλεως πόλεμον τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Φίλιππον. ἐξ ὧν=ταῦτα, ἐξ ὧν. ἀποφαίνεσθαι· ἐνν. γνώμην. ἀποφαίνομαι γνώμην=ἐκφράζω τὴν γνώμην μου. περὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων· δηλ. τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διέτρεξε. προαιροῦμαι· μετ' ἀπαρεμφ.=θέτω ὡς πρόγραμμά μου, ὡς σκοπὸν μου. φροντίζω τινός=ἀπασχολῶ τὴν σκέψιν μου, ἐνδιαφέρομαι περὶ τινός. τῶν σῶν πραγμάτων=σοῦ. περὶ τῶν ἦττον ἀναγκαίων· διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν δηλ. ἐκστρατείαν. σοί· εἰς τὸ συμβεβουλευκώς. ὑπὲρ δέ· παρατηρητέα ἢ ἐναλλαγὴ τῶν προθέσεων περὶ μέν..., ὑπὲρ δέ. τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων· ἦτοι τῆς ἀνάγκης νὰ προφυλάσῃ τὴν ζωὴν του ἐκ τῶν πολεμικῶν κινδύνων. καὶ ταῦτα=καὶ μάλιστα. εἰδώς· ἡ μετοχὴ ἐναντιωματικὴ. ἐκεῖνα μὲν· δηλαδὴ τὰ ἦττον ἀναγκαῖα. ὑπὲρ δόξης ὄντα=ὅτι ἀποβλέπουν εἰς τὴν δόξαν. ὑπὲρ σωτηρίας· δηλ. τῆς ζωῆς σου.

ὀλιγορῶ τινος = παραμελῶ, ἀψηφῶ τι. *βλασφημία*· κυρίως = κακολογία· ἐνταῦθα = δυσάρεστος εἶδησις. *τὰς περὶ σοῦ ῥηθείσας βλασφημίας*· φαίνεται, ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Φιλίππου εἶχον διαδόσει, ὅπως καὶ ἄλλοτε (πρβλ. Α΄. Φιλ., § 10), ὅτι ὁ Φίλιππος πολεμῶν πρὸς τοὺς Τριβαλλοὺς καὶ Σκύθας ἐφρονεύθη.

β΄.

οὐδεὶς ἔστιν, ὅστις = πάντες. *κατέγνων*· ἔνν. σοῦ. *καταγινώσκω τινός*· μετ' ἀπαρεμφ. = κατηγορῶ τινα, ὅτι... *προπετῶς κινδυνεύω* = ἐκτίθεμαι εἰς τοὺς κινδύνους μὲ παράλογον τόλμην, ἀπειροσκέπτως. *βασιλικώτερον* = ἢ ὅπως ἀροῖζει εἰς βασιλέα. *μέλειν*· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *κατέγνων*. *μέλει μοί τινος* = ἐνδιαφέρομαι διὰ τι. *τῶν ὄλων πραγμάτων*· δηλ. τῆς ζωῆς του. *καὶ μᾶλλον σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν ὄλων πραγμάτων*· ὁ Δημοσθένης ὑπερβάλλον τὰ πράγματα λέγει ἐν τῷ *περὶ τοῦ στεφάνου* λόγῳ αὐτοῦ, ὅτι ὁ Φίλιππος εἶναι πρόθυμος καὶ ἀνάπηρος ἀκόμη γὰ καταντήσῃ, ἀρκεῖ τοῦ λοιποῦ «*μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν*». *περιστάντων*· ἢ μετοχ. χρονική. *περίσταμαι* = ἴσταμαι πέριξ, κυκλῶνω. *διαφέροντα*· δηλ. *τῇ ἀρετῇ γενέσθαι*· ἔνν. *σέ. διαφέρων γίγνομαι τινος τῇ ἀρετῇ* = ἀναδεικνύομαι ἀνώτερός τινος κατὰ τὴν ἀνδρείαν. *συμπίπτει ἀνάγκη* = συμβαίνει, παρουσιάζεται ἀνάγκη. *κατορθῶ* = ἐπιτυχάνω (εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις), νικῶ. *διαπράττομαί τι* = κατορθώνω τι. *συνανειλες*· δηλ. *τῷ βίῳ. συναναιρῶ τί τινι* = καταστρέφω, ἐξαφανίζω τι μετὰ τινος. *ἐπαίνων ἀξίας*· ἔνν. *χρῆ ὑπολαμβάνειν. ταῦτα πάντα*· δηλ. *πατρίδα, γονέας, παῖδας. πράξεις* = πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι, κατορθώματα. *καταρρυπαίνω* = στιγματίζω, μουντζουρώνω. *νομίζειν...φεύγειν*· ἐκ τοῦ *χρῆ*.

γ΄.

§ 5—6

μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον...πολέμους· ἀντί =

μιμῆσθαι τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ πόλεις διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους. τὰς πόλεις· δηλ. τὰς δημοκρατουμένας, τὰς δημοκρατίας. διοικῶ τὰ περὶ τοὺς πολέμους=προνοῶ, κανονίζω τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς πολέμους ζητήματα. στρατόπεδον ἐκπέμπω=ἔξαποστέλλω στρατεύματα, διεξάγω πόλεμον. τὸ κοινὸν=τὸ δημόσιον, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων· ἐνν. πραγμάτων=περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῆς (δημιουργουμένης ἐκ τοῦ πολέμου) καταστάσεως. εἰς ἀσφάλειαν καθίστημί τινα=ἔξασφαλίζω τινὰ ἀπὸ τῶν κινδύνων. τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον...εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναί· ἐν Ἀθήναις οἱ ἄρχοντες καθόλου καὶ οἱ βουλευταὶ δὲν ἐστρατεύοντο. Μόνον εἰς ἔξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ δὴ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἠδύνατο ἐθελουσίως νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του ἐν τῷ πολεμικῷ πεδίῳ ὁ περιβεβλημένος μὲ δημόσιον ἀξίωμα πολίτης. διὸ δεῖ συμβαίνει μηδὲ ...ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἢ πλοκῆ=διὸ δὴ μηδὲ συμβαίνει ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης=διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ δὲν συμβαίνει νὰ ἐλθῇ ἀφανισθῆ (=νὰ ἀφανίζεται) ἢ δύναμις αὐτῶν (=νὰ καταστρέφονται αὐταί), διότι συνέβη κατὰ τύχην μία ἀτυχία, μία πολεμικὴ ἦττα. δύνασθαι· τὸ ἀπαρέμφοτον ἐκ τοῦ συμβαίνει. ἐκ τούτων· δηλ. τῶν συμφορῶν. πάλιν...ἀναλαμβάνειν· πλεονασμὸς. ἀναλαμβάνω ἐαυτὸν=ἀνακτῶ τὴν ἰσχύν μου. σκοπῶ τι=προσέχω, λαμβάνω ὑπ' ὄψει μου κάτι. κατὰ τρόπον=κατὰ τὸν ἐμπρόσποντα τρόπον, καλῶς, ἐπωφελῶς. διοικῶ τὰς νίκας=ἐκμεταλλεύομαι τὰς νίκας. καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάνας· ἐκτὸς τῶν τριάζοντα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἠκολούθουν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης εἰς τὰς ἐκστρατείας ὡς ἐπιτελεῖον, διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἀσφάλειαν αὐτοῦ διετίθετο σωματοφυλακὴ ἐκ 300 ἰσπέων. οἷς· δηλ. φύλαξιν. ἐκείνους· τοὺς βασιλεῖς. περιορῶ τινα· μετὰ μετοχῆς (τελευτήσαντας)=ἀνέχομαι νά... ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν· ὅπερ ἐθεωρεῖτο μεγίστη ἀτίμωσις διὰ τὸν Σπαρτιάτην.

§ 7

λανθάνει μέ τι=διαφεύγει τὴν προσοχὴν μου καί τι, ἀγνωσῶ τι. **Ξέρξην** τῷ γνωστῷ ἐκ τῶν περσικῶν πολέμων. καὶ **Κύρου** τὸν ὅποιον ἐγνωρίσαμεν εἰς τὴν **Κύρου Ἀνάβασιν**. **ἀμφισβητῶ τινος**=ἐγείρω ἀξιώσεις ἐπὶ τινος. **συμπίπτω**=συμβαίνω. **περιποιῶ τι**=σφῶζω τι. **ψυχή**=ζωή. **κατέχω τι**=συγκρατῶ, διατηρῶ τι. **τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε** τὸν Ξέρξην δολοφονηθέντα τῷ 465 διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἄρταξέρξης ὁ Α΄. **τὴν Ἀσίαν οὕτω διώκησεν** πράγματι παρὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι ἤττας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ξέρξου τὸ περσικὸν κράτος διετήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀκμὴν, διότι ὁ Ξέρξης δὲν ἐστερεῖτο διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν προσόντων, ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζει ὁ Ἡρόδοτος. **νικήσας...κρατήσας** αἱ μετοχαὶ ἐναντιωματικαί. **νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν** διὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὰ Κούναξα (401 π. Χ.). **κρατῶ τῶν πραγμάτων**=γίνομαι κύριος τῆς καταστάσεως (πρβλ τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος ἐν **Κ. Ἀναβάσει** «προσκυνούμενος ἤδη ὑπὸ πάντων ὡς βασιλεύς»). **προπέτεια** = ἀλόγιστος τόλμη, ὄρητιζότης. **διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν** διότι μετὰ τὴν τροπὴν τῶν ἐχθρῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Κούναξα, ἀντὶ τὰ ἀναμείνη με ψυχραμίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, ὄρησεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του μὲ τὴν μικρὰν περὶ αὐτὸν δύναμιν καὶ ἐν τῇ πάλῃ, ἣτις ἐπικολούθησεν, ἐφρονεύθη. **δυναστεία**=ἐξουσία, ἀρχή. **τηλικαύτης δυναστείας** δηλ. τῆς περσικῆς ἀρχῆς. **τοὺς συνακολουθήσαντας** τοὺς συναναβάντας Ἑλληνας. **εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν** τίνες ἦσαν αὐταί; **στρατόπεδον**=στρατός, στρατιά. **διὰ τὸ προδιαφθαρήναι** ἐνν. αὐτοὺς=ἐπειδὴ οὗτοι προώρως, ἀκαίρως ἐφρονεύθησαν.

δ΄.

ἐνθυμοῦμαί τινος=ἔχω τι διαρκῶς ἐν τῇ μνήμῃ μου. **ἄνοια ἀλόγιστος**=ἀπερισκεψία ἀστόχαστος, ἐπιπολαιότης. **φιλοτιμία ἄκαιρος**=γενναιότης μὴ ἀρομόζουσα εἰς τὰς περι-

στάσεις, ἄσκοπος. ἴδιος=ἰδιαιτέρος, ἰδιάζων. **μοναρχία**=μοναρχικὸν πολίτευμα, βασιλεία. **στρατιωτικὸς**=πολεμικὸς, ὃ ἐκ τοῦ πολέμου προερχόμενος. **προσεξευρίστω τι**=πρὸς τῷ ὑπάρχοντι εὐρίστω τι. **εἰκῆ**=ἀπερισκέπτως, ἐλαφρῶ τῇ καρδίᾳ. **κίνδυνος**=ἄγών. **τοιαύτης δόξης**· δηλ. τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ προκινδυνεύειν εἰς τοὺς πολέμους. **τῶν νῦν ὄντων**=ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ζοῦν σήμερον, τῶν συγχρόνων. **ἀρεταί**=παλληκαρισμοί, ἐπιδείξεις γενναιότητος. **μέτεστί μοί τινος**=μετέχω τινός. **ὧν καὶ τοῖς φαύλοις μέτεστιν**· κατ' ἔννοιαν=τὰς ὁποίας καὶ οἱ ταπεινότεροι τῶν ἀνθρώπων ἠμποροῦν νὰ ἐπιδείξουν. **κοινωνῶ τινος**=μέτεστί μοί τινος. **ἐξὸν (ἔξεσι)**· αἰτιατικὴ ἀπόλυτος. **ἐντίμους καὶ ῥαδίους**· τίνας ἔννοεῖ ὁ ῥήτωρ, διασαφεῖ κατωτέρω. **μηδ' ἐξ ὧν**=μηδὲ τούτους, ἐξ ὧν. **οἰκειοτάτους**· ἔνν. τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος φίλους τοῦ Φιλίππου. **τοὺς ἐχθρούς**· τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντιμακεδονίζοντας πολιτικούς. **τῶν βαρβάρων**, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς· ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολήν. **ἐπὶ τοσοῦτον**=τόσον μόνον. **τῶν βαρβάρων**· ἢ γεν. ἐκ τοῦ κρατεῖν. **ἐξαρκέσει**· ἀντὶ προστακτικῆς=**ἐξαρκείτω** (ὃ μέλλων ἠπιώτερος τῆς προστακτικῆς). **ἐξαρκεῖ μοι κρατεῖν**=μένω εὐχαριστημένος νὰ ἐπιβάλω τὴν κυριαρχίαν μου. **ὄσον**· ἔνν. **ἐξαρκεῖ σοι τὸν μέγαν...** **προσαγορευόμενον**· δηλ. τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. **καταλύω**=καταβάλλω, καθαιρῶ.

ε'.

πρὸ πολλοῦ ποιοῦμαι· μετ' ἀπαρεμφ.=**περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι**=θεωρῶ ἀξιόλογον, σκόπιμον νὰ... **ἐπιστέλλω τί νιν**=κάννω συστάσεις εἰς τίνα διὰ τι, συμβουλευῶ τίνα δι' ἐπιστολῆς περὶ τίνος. **ταῦτα**· τὰς ἀνωτέρω συμβουλὰς. **τῆς στρατείας**· τῆς ἐναντίον τῶν Τριβαλλῶν καὶ Σκυθῶν. **ἀπιστῶ**=ἀπειθῶ, παροκούω (τὰς συστάσεις τινός). **μὴ τηλικούτω κινδύνῳ περιέπεσες**· νὰ διακινδυνεύσῃς δηλ. τὴν ζωήν σου. **τοῖς ἐγνωμένοις ὑπὸ πάντων**=τὰ ὅποια ὅλοι ἔχουν ἔννοήσει, περὶ τῶν ὁποίων ὅλοι ἐκφράζουσι τὴν γνώμην των (ἐκ τῶν ὑστέρων). **διὰ τὸ πάθος**=λόγῳ τοῦ ἀτυχήματός σου, κατόπιν τοῦ

κινδύνου, τὸν ὁποῖον διέτρεξες. τὸ *συμβεβηκός* = τὸ πάθος. *μαρτυρῶ τι* = ἐπιβεβαιῶ, ἐπικυρῶ τι. *περὶ αὐτῶν*· δηλ. τῶν ὑπὸ πάντων ἔγνωσμένων διὰ τὸ πάθος. *εἰρημένους* = *προειρημένους*.

στ'.

διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν· ἐπειδὴ δηλαδή εἶναι εὐκόλον νὰ ἀντιληφθῇ πᾶς τις τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ πρόνοια περὶ τῆς ζωῆς του· τοῦτο διασαφεῖ εὐθύς κατωτέρω· *ἐταίρων*· *ἐταῖροι* ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν συμβούλιον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. *ἀκαιρία* = ἡ ὑπέρβασις τοῦ προσήκοντος μέτρου, ἡ ἀδιακρισία. *φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν* = φοβοῦμαι διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου. *ἔλαθον ἐμαντὸν ἐξοκείλας* = δὲν ἀντελήφθην, ὅτι παρεσύρθην, παρεσύρθην ἀσυναίσθητως. *ἐπιστολῆς συμμετρία* = τὸ ἀνάλογον, τὸ σύνηθες μέτρον (μῆκος) ἐπιστολῆς. *λόγον*· δηλ. ῥητορικοῦ. *ἐξοκείλας*· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων.

ζ'.

καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων· μολονότι δηλαδή κινδυνεύω νὰ χαρακτηρισθῶ ὡς ἀδιάκριτος, οὐκ εἰς ἐπιστολῆς *συμμετρίαν*, ἀλλ' εἰς λόγον μῆκος *ἐξοκείλας*. *περὶ τῆς πόλεως*· δηλ. τῶν Ἀθηνῶν. *παρακαλῶ τινα* = παρακινῶ, παρορμῶ τινα. *οἰκειότης* = φιλία. *χρησις* = στενὴ σχέσις. *ἀπαγγέλλω* = καταγγέλλω, καταδίδο. *πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας*. ὁ Ἰσοκράτης ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀπαδοὺς τῆς μακεδονικῆς μερίδος (πρὸβλ. Δημοσθένους *Α' κατὰ Φιλίππου*, § 18 «*εἰσὶ γάρ, εἰσὶν οἱ πάντ' ἐξαγγέλλοντες ἐκείνῳ παρ' ἡμῶν αὐτῶν πλείους τοῦ δέοντος*»). *δυσχερὲς* = δυσάρεστον. *παρ' αὐτῶν* = ἐξ ἰδίων των, ἐξ ἰδίας ἐπινοίας. *οἷς* = *τούτοις μέντοι*. *τοῖς διαβάλλουσιν*· δηλ. σὲ (ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀπαδοὺς τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος). *τὴν τέχνην ταύτην*· δηλ. τοῦ διαβάλλειν. *εὐάγωγος* = ὁ εὐκόλως παρασυρόμενος. *οὔσαν*· εἰς τὸ ἀποφαίνωσι. *ἀποφαίνω* = παρουσιάζω, παριστῶ. *συμ-*

φερόντως ἔχω τινί=ἀποβαίνω πρὸς τὸ συμφέρον, ὠφέλειάν τινος. οἱ μηδὲν ἀγαθὸν οἰοί τ' ὄντες ποιῆσαι· δηλ. οἱ δη-
μαγωγοί, οἱ τυχόντες, ὅπως εἶπεν αὐτοὺς ἄνωτέρω ὁ ῥήτωρ.
διαπράττομαί τι=κατορθώνω τι. ἢ που=ἀσφαλῶς, ὑποθέτω.
ἔργω· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λόγοις. μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ'
ἡμῶν=πάντων τυχεῖν παρ' ἡμῶν.

η'.

§ 16 - 18

πικρῶς=πικροχόλως, αὐστηρῶς. τοὺς...τῆς πόλεως ἡ-
μῶν κατηγοροῦντας· ἐννοεῖ ἐκείνους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε
προηγουμένως «τοῖς τὴν τέχνην ταύτην (τοῦ διαβάλλειν)
ἔχουσι». τοὺς πάντα γε ταῦτα εἶναι λέγοντας· ἐκείνους δη-
λαδὴ, οἱ ὅποιοι παραδέχονται, ὅτι ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν, ὅτι
τουτέστι παρασύρεται ἡ πόλις ὑπὸ τῶν τυχόντων. καὶ μήτε μετ-
ξον μήτ' ἔλατιον...φάσκοντας=καὶ οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται
(συγχρόνως), ὅτι αὕτη (ἡ πόλις ἡμῶν) οὐδὲν κακὸν ἔχει κίμει
οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα. τοιοῦτον· ὅτι δηλ. οὐδὲν οὔτε μέγα
οὔτε μικρὸν ἠδίκηκεν ἡ πόλις. οὐδὲν πεπλημμέληκεν=
εἰς οὐδὲν παράπτωμα ἔχει περιπέσει, οὐδὲν σφάλμα ἔχει δια-
πράξει. τοῖς σοῖς πράγμασιν=διὰ τὸ κράτος σου, διὰ τὸν
ἑαυτόν σου. τοὺς ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας· ἐννοεῖ τοὺς ὑπηκόους
τοῦ Φιλίππου βαρβάρους καὶ Ἑλληνας. κατέχω τινὰ=συγ-
κρατῶ τινά. ἀποστροφῆ=καταφύγιον. εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν
ἀποστροφὴν· πρὸβλ Δημοσθένους κατὰ Φιλίπ. Α', § 8 «κα-
τέπηχε μέντοι πάντα ταῦτα (=πάντες οὗτοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ
Φιλίππου λαοὶ) οὐκ ἔχοντι' ἀποστροφὴν διὰ τὴν ἡμετέραν
βραδυτήτα καὶ ῥαθυμίαν». καταστρέφομαί τινά=ὑποτίσσω
τινά. εὖνοια=φιλία.

§. 19

θανμάζω ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων=θανμάζω τούτων
τῶν (=ἐκ τῶν) τὰς δυνάμεις ἐχόντων, ὅσοι. θανμάζω
τινός=ἐκπλήττομαι μὲ τὰς ἀντιλήψεις, τὴν νοοτροπίαν τινός.

οἱ τὰς δυνάμεις ἔχοντες=οἱ δυναστεύοντες (ὡς ἄλλαχού λέγει ὁ Ἰσοκράτης)=οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, οἱ κυβερνῶντες, τῶν τὰς δυνάμεις ἔχόντων· δηλ. εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. οἱ ξενιτευόμενοι = οἱ μισθοφόροι. στρατόπεδον=στράτευμα· συνειδότες· ἢ μετοχ. ἐναντιωματικῆ. σύνοιδα=γνωρίζω καλῶς, εἶμαι βέβαιος. ἀδικῶ=βλάπτω. πλείους ἠδίκηκε...ἢ σέσωκε· πρὸβλ. Δημοσθένους κατὰ Φιλίππου Α', § 24 «τὰ ξενικά (=τὰ μισθοφορικὰ στρατεύματα) τοὺς φίλους νικᾷ καὶ τοὺς συμμάχους». ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν πόλεων...πολλάκις ἤδη σέσωκεν· πρὸβλ. Ὀλυμπ. Β', § 24 «καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σέσωκατε πολλάκις πάντας καὶ καθ' ἓν' αὐτῶν ἐν μέρει». Καὶ πράγματι αἱ Ἀθηναῖαι ὄχι μόνον ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἔσωσαν κατὰ τὰ μηδικά, ἀλλὰ καὶ μίαν ἐκάστην χωριστὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, π. γ. τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀντιστρόφως, τοὺς Εὐβοεῖς ἀπὸ τῶν Θηβαίων, μαρτύριον δὲ τῶν ἀγόνων τούτων τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πολλοὶ χρυσοὶ στέφανοι, διὰ τῶν ὁποίων αἱ σωθεῖσαι πόλεις εἶχον στεφανώσει τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. δικαίως=ὀρθῶς. χρῶμαί τινι=συμπεριφερόμαι πρὸς τινα. δικαίως κέχηρασι Θετταλοῖς· διότι ὁ Φίλιππος προσκλήθει τῷ 352 ὑπὸ τοῦ θησσαλικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἀλευαδῶν ἐναντίον τῆς ἐν Φεραῖς τυραννίδος τοῦ Λυκόφρονος καὶ Πειθολάου καὶ καταλύσας αὐτὴν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καίτοι ὁ Δημοσθένης ἐν Ὀλυμπιακῷ Β', § 8 λέγει, ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ ὑπεδουλώθησαν εἰς τὸν Φίλιππον. εὐμεταχείριστος· ἐπὶ ἀνθρώπου=εὐκολοκυβέρνητος. μεγαλόψυχος=γενναῖος. στάσις=ἐμφύλιος ἔρις. στάσεως μεστὸς=ὁ ταρασσόμενος συνεχῶς ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων (πρὸβλ. Ὀλυμπ. Β', § 14 «Θετταλοῖς στασιάζουσι καὶ τεταραγμένοις»). τὴν δύναμιν ὁμορον ἔχω τινι=διαθέτω δυνάμεις παραπλησίας (ὁμοίας) πρὸς τινα. προσάγομαί τινα=προσελκύνω τινὰ μὲ τὸ μέρος μου. τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων· δηλ. ἢ κατάληψις τειχῶν. ἔχω φθόνον=παρέχω, προκαλῶ φθόνον. τῶν τοιούτων· δηλ. ἔργων, οἷα ἢ κατάληψις τειχῶν. ἀνατίθημί τινι τὴν αἰτίαν τινός=ἀποδίδω εἰς τινα τὴν αἰτίαν τινός, θεωρῶ τι-

να ὡς αἴτιον, συντελεστήν τινος. *διάνοια* = ὀξύτης ἀντιλήψεως, πολιτικὴ εὐστροφία.

θ'.

πάντων· δηλ. τῶν ἄλλων ῥητόρων. *ἐπιτετιμηκώς*· ἔνν. *αὐτῇ*. *ἐπιτιμῶ τινι* = ἐλέγχω, κατακρίνω τινά. *εὖ φέρομαι παρά τινι* = εὐδοκιμῶ παρά τινι = ἀπολαύω ὑπολήψεως παρά τινι. *εἰκῇ δοκιμάζω* = ἐπιπολαίως ἔξετάζω (τὰ πράγματα). *τοῖς εἰκῇ δοκιμάζουσι*· ἔννοεῖ τοὺς ἀντιμακεδονίζοντας καὶ τοὺς σοφιστάς, οἱ ὅποιοι ἐμίσουν αὐτόν, οἱ μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον φιλίαν του, οἱ δὲ δι' οὓς λόγους ἐκθέτει κατωτέρω («*διότι πλείους ὀρθῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσιν αὐτοῖς*»). *ἀγνοούμενος* = κακῶς γνωσζόμενος, παρεξηγούμενος. *οὕτως ἔχουσι* = οὕτω *διάκεινται*. *προσποιοῦμαι* = φαίνομαι, παρουσιάζομαι. *πλείους ὀρθῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι* (= *παρ' ἐμὲ φοιτᾶν*) *βουλομένους ἢ σφίσιν αὐτοῖς*· ἔνν. τοὺς σοφιστάς, τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείποντες οἱ μαθηταὶ τῶν προσήρχοντο εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοκράτους. *δόξα* = ἀντίληψις, γνώμη. *οὐ χαλεπῶς αὐτὴν διαλύσεις*· διὰ τῆς πρὸς τὴν πόλιν συμφιλώσεως. *στέργω τοῖς παροῦσιν* = *ἀγαπῶ τοῖς παροῦσιν* = μένω εὐχαριστημένος μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀνέχομαι τὴν...

ι'.

ὃ τι δεῖ πλείω λέγειν· πλάγια ἔρωτ. πρότασις = *τί δεῖ πλείω λέγειν*. *ὕμιν*· ὁ πληθυντικὸς τῆς μεγαλειότητος. *παρακαταίθεμαί τι τινι* = δίδω πρὸς φύλαξίν τι εἰς τινα, ἐμπιστεύομαι τι εἰς τινα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄

α΄.

πρὸς Ἀντίπατρον· τὸν γνωστὸν ἔμπιστον στρατηγὸν τοῦ Φιλίππου καὶ κατοπιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. *τῇ πόλει*· ταῖς Ἀθήναις. *ὡς ἑμαυτὸν ἐπειθον*—κατὰ τὴν πεποιθήσιν μου. *περὶ ὧν*—περὶ τούτων, *περὶ ὧν. μετὰ τὴν εἰρήνην*· τὴν φιλοκράτειον (ἴδε Ἐπιστολ. Α΄, α΄). *ἐν τῷ λόγῳ*· τῷ ἐπιγραφομένῳ πρὸς Φίλιππον.

β΄.

κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον· ὅτε δηλ. ἔγραφε τὸν πρὸς Φίλιππον λόγον, ἦτοι μετὰ τὴν φιλοκράτειον εἰρήνην (346 π.Χ.). *τὰς προεχούσας πόλεις*—τὰς ὑπερεχούσας, τὰς σημαντικώτερας πόλεις. *οὕτω φρονεῖν*· δηλ. *διαλλάττεσθαι ἀλλήλαις. πείθειν*—πειρᾶσθαι *πείθειν. τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον*· ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολήν. *ὧν ὑπενοούμην*· καθ' ἕλξιν, ἀντί—*ἃ ὑπενοούμην. ὑπονοῶ* (ἢ *ὑπονοοῦμαι*)—ὑποπτεύω, φαντάζομαι. *ὡς δεῖ* κλπ.· ἐπεξηγήσεις. *μανία*—παράφορον πάθος—τὰ πάθη. *πλεονεξία*—ἡ πρὸς ἐπικράτησιν προσπάθεια. *ἐκφέρω τὸν πόλεμον*—μεταφέρω τὸν πόλεμον ἔξω τῶν συνόρων μου.

γ΄.

πυνθάνομαι παρὰ τινος—ζητῶ πληροφορίας παρὰ τινος. *συνεῖπον*· τοῦ *συναγορεύω*—συνηγορῶ, ἐγκρίνω. *συγγίγνομαι τινι*—συναντῶμαι, ἔρχομαι εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τινα. *γιννώσκω περὶ τινος*—λαμβάνω ἀποφάσεις περὶ τινος. *μένω*

ἐπί τινος = μένω σταθερὸς εἰς τι. *ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων* = διότι, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν, οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν. *ἔργων*· δηλ. πολεμικῶν, πολέμου. *ἐν καιρῷ* = εἰς κατάλληλον στιγμήν.

δ'.

§ 4-5

ἀπειρηκῶς· τοῦ ἀπαγορεύω = ἔξαντλοῦμαι. *παρῶν αὐτὸς* = ἑλθὼν προσωπικῶς εἰς συνάντησίν σου. *παρῶξινον...* *παρεκάλουν*· συνωνυμία. *παροξύνω τινά* = παρορμῶ, παρακινῶ τινα. *ἔστι*· συναπτεόν τῷ οὐ καλόν. *ἀπλήστως ἔχειν*· τὸ ὑποκείμενον ἀόριστον. *ἀπλήστως ἔχω πρὸς τι* = εἶμαι ἀπληστος, ἀκόρεστος ὡς πρὸς τι. *αἱ μετριότητες*· μετωνυμία = *οἱ μέτριοι* = οἱ ἀγαπῶντες τὸ μέτρον, οἱ μετριόφρονες. *εὐδοκιμῶ* = ἔχω ὑπόληψιν, εἶμαι ἀρεστός. *ἐμπίπλασθαι*· ἔνν. *αὐτῶν (δόξης μεγάλης καὶ καλῆς)*. *ὅπερ*· δηλ. τὸ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. *ἀνυπέρβλητος* = ὁ μὴ ὑπερβαλλόμενος ὑπ' ἄλλων, ὁ ἀσύγκριτος. *αὐτήν*· δηλ. τὴν μεγάλην καὶ καλὴν δόξαν. *σοί*· ποιητικὸν αἴτιον. *τὰ πεπραγμένα* = τὰ (πολεμικά) κατορθώματα. *εἰλωτεύειν τοῖς Ἑλλησι* = δουλεύειν τοῖς Ἑλλησι. *πλὴν τῶν σοὶ συναγωνισαμένων*· δηλ. βαρβάρων. *ταῦτα*· δηλ. τὸ ἀναγκάσαι τοὺς βαρβάρους εἰλωτεύειν τοῖς Ἑλλησι κλπ. *κατεργάζομαι τι* = κατορθώνω τι. *ἐκ τῶν νῦν παρόντων* = εἰς τὴν παροῦσαν στιγμήν. *προέρχομαι ἐπὶ τι* = φθάνω εἰς τι. *ἐκ τῆς βασιλείας τῆς... ὑπαρξάσης* = παραδείγματι χρώμενος τῇ βασιλείᾳ (= τῷ βασιλεῖ), ἣ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξεν ὑμῖν = ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγέτης ὑμῶν, τοῦ βασιλικοῦ σας οἴκου. Ἐνταῦθα ὁ Ἰσοκράτης ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλέα, εἰς οὗ τὸ γένος ἀνήγε τὴν ῥίζαν ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Μακεδόνων. Ὅπως δηλαδή ὁ Ἡρακλῆς ἀποκαταστήσας τὴν ἡσυχίαν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς διαλλαγῆς τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἐστράφη κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας (Τρώων) καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ κατέλυσε τὰς δυναστείας αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ Φίλιππος μιμού-

μενος τὸν ἀρχηγέτην τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Μακεδόνων ὀφείλει νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον. Διεξοδικότερον καὶ σαφέστερον διμλεῖ περὶ τούτου ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ *πρὸς Φίλιππον*. ἔστι λοιπὸν=ὑπολείπεται. *ἔτι*· μετὰ τὸ ἔργον δηλαδὴ τοῦτο.

ε΄.

§ 6

προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον=ἀφῆκε τὴν ζωὴν μου νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐδῶ=μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζήσω μέχρι σήμερον. *Ἐν τε τῷ πανηγυρικῷ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι*· καὶ εἰς τὸν *πανηγυρικὸν* ὁ Ἰσοκράτης συνιστᾷ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσουν τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔριδας καὶ ἠνωμένοι νὰ στραφοῦν κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰς τὸν *πρὸς Φίλιππον* λόγον αὐτοῦ συμβουλεύει τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας νὰ ἡγηθῇ τοῦ τοιούτου ἀγῶνος, ὅταν πλέον εἶχε πεισθῇ ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἦτο ὄνειρον ἀνεκπλήρωτον. *ἐφορῶ*=ζῶ καὶ βλέπω.

